

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **Формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках
англійської мови у старшій школі (10-11 класи)**

Студентки 2 курсу групи 2МСО

Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка

Предметна спеціальність: 014.021 Середня освіта
(мова і література (англійська))

Додаткова предметна спеціальність: 014.022 Середня
освіта (мова і література (німецька))

Белінська Марина Олександрівна

Використання чужих ідей,

результатів і текстів мають

посилання на відповідне джерело

Науковий керівник

О.М. Яцишин, кандидат педагогічних

наук, доцент

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 <i>Розділ 1.</i>	
Теоретичні основи формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі	
1.1. Лінгвокраїнознавча компетентність особистості: зміст поняття, структурно-динамічні характеристики, механізми розвитку	7
1.2. Країнознавчий текст як лінгводидактичний феномен	18
1.3. Принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи	25
Висновки до розділу 1	35
 <i>Розділ 2.</i>	
Методика формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови	
2.1. Особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів у старшій школі	36
2.2. Комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів	46
2.3. Аналіз результатів пробного навчання	60
Висновки до розділу 2	69
 ВИСНОВКИ	 71
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 73
 ДОДАТКИ	 80

ВСТУП

У сучасному світі володіння англійською мовою стає не лише ключовою навичкою для успішної комунікації, але й важливим елементом культурного розмаїття та міжкультурного розуміння.

Засвоєння іноземної мови як інструмента міжкультурного спілкування неможливе без одночасного вивчення відповідної культури. Якщо розуміти під культурою сукупність усього, що робить і думає нація, то мова відображає саме те, як ця нація мислить.

Важливим елементом навчання іноземній мові уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) [26, с. 79] є розвиток лінгвокраїнознавчої компетентності учнів як однієї із ключових цілей цього етапу формальної освіти, що досягається через вивчення культурних особливостей англomовних країн, їхньої історії, традицій, звичаїв та сучасного життя. В даному контексті важливо враховувати не лише практичний аспект володіння мовою, але й формування повного розуміння та глибокої зацікавленості учнів у культурному контексті, де вони мають можливість використовувати англійську мову.

Формування лінгвокраїнознавчої компетенції – це спеціально організований процес педагогічного впливу на учнів, який реалізується в процесі застосування лінгвокраїнознавчого підходу на уроках іноземної мови в школі [41].

Основним засобом подання лінгвокраїнознавчої інформації є країнознавчий текст, який виконує інформаційні, мотиваційні та контролюючі функції та забезпечує умови для поступового формування механізмів мови, які нерозривно пов'язані з навчанням читанням, говорінням, аудіюванням та письмом. Вони дають знання про реальність цієї країни, мова якої вивчається, знайомлять з її географією, освітою, культурою тощо. І саме опрацювання краєзнавчих текстів є ефективним засобом формування лінгвокраїнознавчої компетентності й однією із важливих комунікативно-практичних цілей навчання іноземної мови учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Питання формування іншомовної лінгвокраїнознавчої компетенції представників різних цільових груп традиційно привертають увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед науковців, які зробили свій внесок у розробку відповідної проблематики – Веклич Ю., Бичок А., Божко Н., Вишневська К., Грищенко І., Гадкевич Л., Кузьменко Ю., Малихін О., Мартинюк В., . Мормуль А., Панова Л., Сабітова А., Сафонова В., Сем'ян Н., Ader P., Brown D., Byram M., Davitishvili N., Hirsch E., Kidwell T. та інші.

Принципи та критерії відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності та особливості формування навичок читання країнознавчих текстів розглядали в своїх працях: Безвін Ю., Беценко Т., Білянська І., Бірецька, Л., Бирюк О., Бориско Н., Голованчук, Л., Дімова Л., Єременко Т., Зевако В., Лук'яненко І., Новохатько Л., Осадча Н., Погода Т., Сизонов Д., Тарнопольський О., Томашевська А., Топалова В., Трубіщина О., Ференчук-Піонтковська І., Швець Г., Шевченко Л., Юмрукуз А., Dornish M., Nuttall Ch., Ramsay C., Smith F., Sperling R., Wallace C.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що попри значний масив наукових праць присвячених даній темі, деякі актуальні для цієї галузі питання залишаються поза увагою вчених.

Отже, вагомість проблеми формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) засобами читання країнознавчих текстів зумовлюють актуальність цього дослідження.

Об'єктом дослідження виступає процес формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) засобами читання країнознавчих текстів

Предмет дослідження – методичні засади застосування країнознавчих текстів на уроках англійської мови у старшій школі з метою розвитку лінгвокраїнознавчої компетентності учнів.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати доцільність застосування країнознавчих текстів у процесі розвитку лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи), розробити комплекс вправ із застосуванням країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів та перевірити його ефективність у процесі пробного навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання конкретних **завдань**:

1. Дослідити сутність та структуру лінгвокраїнознавчої компетентності.
2. Проаналізувати країнознавчий текст як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі.
3. Розглянути принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів.
4. Описати особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів.
5. Розробити комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів.
6. Провести аналіз результатів пробного навчання формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі.

Для розв'язання поставлених завдань були використані такі **методи**:

- аналіз наукової літератури з методики навчання іноземних мов, лінгводидактики, педагогіки, психології, лінгвістики в рамках досліджуваної проблеми;
- метод вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду;
- описовий та зіставний методи, прийоми систематизації та класифікації для опису вправ, форм і методів роботи з країнознавчими текстами;
- метод пробного навчання;

– методи математичної статистики.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні доцільності застосування країнознавчих текстів у процесі формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблений комплекс вправ може бути використаний в процесі навчання англійської мови учнів у старшій школі (10-11 класи).

Експериментальна база дослідження. Пробне навчання проводилось на базі Комаргородського ліцею Томашпільської селищної ради Вінницької області, у 10 класі.

Апробація результатів дослідження здійснена на міжнародних і всеукраїнських конференціях: «Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді» (м. Чернігів, 26 березня 2024 року), «Мова, Освіта, Культура: Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (м. Вінниця, 19 квітня 2024 року), «Актуальні питання вивчення германських романських і слов'янських мов і літератур та методи викладання іноземних мов» (м. Донецьк, 21-22 червня 2024 року), «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі» (м. Вінниця, 31 травня 2024 року), «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (м. Вінниця, 30 жовтня 2024 року).

Загалом тези за результатами дослідження були опубліковані у збірниках матеріалів п'яти науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Мета та завдання дослідження визначили його структуру. Робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких завершується висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел включає 65 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

1.1. Лінгвокраїнознавча компетентність особистості: зміст поняття, структурно-динамічні характеристики, механізми розвитку

Засвоєння іноземної мови як інструмента міжкультурного спілкування неможливе без одночасного вивчення відповідної культури. Адже мова не існує без культури, тобто без соціально наслідуваної сукупності практичних навичок та ідей, які характеризують спосіб життєдіяльності. Трансляція культури здійснюється засобами мови, яка забезпечує органічний зв'язок між освітою і культурою, між індивідом і суспільством, між індивідуальною і суспільною свідомістю, між культурою особистості і культурою суспільства, а іноземні мови є ефективним регулятором соціального розвитку особистості» [15, с. 212]. Культура – це сукупність усього, що робить і думає нація, а мова відображає саме те, як ця нація мислить.

Американський педагог і професор педагогічних та гуманітарних наук E.D. Hirsch визначає культуру країни, мова якої вивчається, як унікальне поєднання знань, досвіду та історичного контексту, що дозволяє учням бути ефективними учасниками міжкультурної комунікації [56, с. 5].

Загальна культура особистості розглядається, як «єдине ціле, що включає наступні компоненти: культура особистості; культура діяльності; культура соціальної взаємодії» [17, с. 34].

Культура особистості – це рівень вихованості та освіченості людини. Вона визначається особистісними та діяльнісними особливостями індивіда, які закладаються в процесі виховання у сім'ї та в системі освіти. Культура особистості характеризується системністю, широтою, всебічністю та глибиною освоєння знань у галузі матеріальної та духовної культури [29].

В основі культури діяльності лежать способи діяльності, які винаходяться, удосконалюються та передаються за допомогою навчання та виховання [54, с. 652].

Соціальна культура є регулятивним механізмом, основу якого становлять цінності та ідеали, що зумовлюють поведінку людей у суспільстві та їх соціальні взаємини та має переслідує наступні функції:

- гуманістична (розвиток творчого потенціалу людини);
- соціально-інформаційна (акумуляція, зберігання та передача соціального досвіду);
- комунікативна (функція соціального спілкування);
- освітньо-виховна (соціалізація особистості, її залучення до знань та культурної спадщини);
- регулююча (ціннісно-нормативне регулювання соціальної поведінки);
- інтегруюча (об'єднання людей, розвиток у них почуття спільності, підтримання стабільності суспільства) [19, с. 232].

У цілому, на сьогоднішній день, соціальна культура виступає засобом «виживання» людини у соціальному середовищі, визначає спосіб життя людей, дає їм необхідні орієнтири для ефективної взаємодії у суспільстві. У даному контексті, правила взаємодії, поведінки не задаються ззовні, а виробляються у процесі накопичення людиною духовно-практичного досвіду.

У процесі взаємодії з представниками інших культур ми так чи інакше запускаємо механізм порівняння власної та чужої культури.

Міжкультурна комунікація (спілкування між представниками різних культур, що передбачає як безпосередні контакти для людей та його спільнотами, і опосередковані форми комунікації (мова, мова, писемність, електронну комунікацію) неможлива без чуттєвого сприйняття і тлумачення культурних відмінностей [51, с. 170].

Отже, мова і культура – взаємопов'язані поняття, які формують лінгвокраїнознавчу компетентність особистості.

Проблема формування лінгвокраїнознавчої компетенції досліджувалася багатьма науковцями, зокрема Веклич Ю., Бичок А., Божко Н., Вишневська К., Грищенко І., Гадкевич Л., Кузьменко Ю., Малихін О., Мартинюк В., Мормуль А., Панова Л., Сабітова А., Сафонова В., Сем'ян Н., Ader P., Brown D., Byram M., Davitishvili N., Hirsch E., Kidwell T. та іншими.

На сьогоднішній день термін «лінгвокраїнознавство» у різних країнах тлумачать по-різному. Наприклад, у Франції – «мова і цивілізація», у Німеччині його називають терміном «культурознавство», а в англійській методичній літературі – «лінгвокультурні дослідження». Як зазначає О. Селіванова, «лінгвокраїнознавство – мовознавча галузь, що вивчає фіксацію в мові та її знакових продуктах інформацію про історію, матеріальну й духовну культуру певного народу. Лінгвокраїнознавство має теоретичний і прикладний напрям: перший досліджує відбитки історії народу, його традицій, обрядів, звичаїв, вірувань, мистецьких навичок у мовній системі й текстах шляхом вилучення та систематизації фонових знань; другий проектується у практику перекладу, методику навчання мові як іноземній.

Лінгвокраїнознавство пов'язане із фразеологією, етимологією, історією мови, лінгвосеміотикою, етнопсихолінгвістикою, лінгвокультурологією. Лінгвокраїнознавство має більш прикладну спрямованість і застосовує вивчення ментальності й національного характеру народу лише побіжно у зв'язку з відповідною фоновією інформацією» [42, с. 354].

Лінгвокраїнознавство – «... відносно молода і поки що недостатньо розроблена і вивчена галузь лінгвістики, основне завдання якої полягає у виявленні зв'язків між мовою і культурою народу, що є носієм цієї мови. Воно співвідноситься із загальним краєзнавством як систематизованою сукупністю наукових знань» [14, с. 118].

В сучасній науковій та методологічній літературі, лінгвокраїнознавство розглядається у двох вимірах: перший, лінгвокраїнознавство – це аспект методики викладання іноземних мов, в якому досліджуються питання відбору

та прийомів подачі учням відомостей про країну, мова якої вивчається, з метою забезпечення їх практичного володіння даною мовою. Другий, лінгвокраїнознавство – це аспект навчання іноземної мови (поряд з лексичним, фонетичним, граматичним матеріалом), який відбиває національно-культурний компонент мовного матеріалу. Сучасне лінгвокраїнознавство поєднує фонетичні, лексико-семантичні, граматичні багатства мови з національно-культурним компонентом мовного матеріалу.

Заключною метою засвоєння лінгвокраїнознавчого аспекту є формування в учнів лінгвокраїнознавчої компетентності, тобто «цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, що дозволяє учням асоціювати з мовною одиницею ту ж саму інформацію, що й «носії» цієї мови і досягати повноцінної комунікації» [14, с. 120].

Лінгвокраїнознавча компетентність є невід'ємною частиною комунікативної компетентності, оскільки забезпечує комунікацію на рівні ідентифікації понять, асоціацій і образів, що виникають у людей в процесі спілкування. Лінгвокраїнознавча компетентність являє собою систему національно кодифікованих фонових знань, що забезпечують адекватну комунікацію з носіями мови [28, с. 114]. У рамках лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів складається уявлення про національні звичаї, традиції, реалії країни мови, що вивчається, здатність отримувати з одиниць мови країнознавчу і культурознавчу інформацію й користуватися нею, домагаючись повноцінної комунікації.

Лінгвокраїнознавча компетентність розглядається А. Вітренко як «володіння особливостями вербальної та невербальної поведінки носіїв мови в комунікативних ситуаціях. До складових лінгвокраїнознавчої компетентності належить мовленнєва та немовленнєва поведінка. Мовленнєву поведінку складають знання лексики з національно-культурним компонентом семантики, вміння і навички адекватно володіти ними в умовах міжкультурної комунікації, а також уміння застосовувати фонові знання для досягнення взаєморозуміння

у ситуаціях опосередкованого й безпосереднього міжкультурного спілкування. До структури немовленнєвої поведінки входить володіння наступними засобами спілкування: 1) проксемічними (пози комунікантів, тілесні рухи, дистанція між учасниками під час спілкування); 2) кінесичними (жести, міміка, контакт очей); 3) паралінгвістичними (ритміка, мелодика, інтонація, паузація, фонації, вигуки)» [16, с. 138].

І. Бачинська трактує лінгвокраїнознавчу компетентність як «... сукупність лінгвістичних та екстралінгвістичних знань, що включають знання про країнознавство, норми невербальної і вербальної поведінки мовців у різних мовленнєвих ситуаціях. Це також охоплює мовленнєві навички, такі як використання культурно маркованих лексичних і фонетичних одиниць, а також вміння розуміти і відтворювати мовлення, співвідносити інформацію з мовними одиницями так, як це роблять носії мови, і дотримуватися норм вербальної та невербальної поведінки залежно від соціальних умов, що дозволяє особистості ефективно вступати в міжкультурну комунікацію» [2, с. 43].

Лінгвокраїнознавча компетентність передбачає володіння старшокласниками особливостями вербальної та невербальної (міміка, жести) поведінки носіїв мови у певних комунікативних ситуаціях, тобто формування у них цілісного уявлення про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати мовні одиниці з тією ж інформацією, що й носії мови, і тим самим досягати повноцінної комунікації [30, с. 43].

З точки зору Н. Кардашової, лінгвокраїнознавча компетентність — це «цілісна система країнознавчих та фонових знань про національні традиції, звичаї, специфіку вербальної та невербальної поведінки, умінь використовувати ці знання, лінгвокраїнознавчий мінімум словникового запасу мови». На думку дослідниці, така система сприяє досягненню учнями повноцінної комунікації [23, с. 148-149].

Лінгвокраїнознавчу компетентність Н. Сем'ян пояснює як комплексний феномен і розглядає її як можливість набути мультикультурних знань, умінь та цінностей в процесі міжкультурного спілкування в конкретній життєвій

ситуації або у певних випадках, для того, щоб проявити толерантність до інших людей [44].

На думку Н. Бориско й С. Шукліної, лінгвокраїнознавча компетентність – це «здатність особистості отримувати різноманітні культурологічні, країнознавчі, соціокультурні й міжкультурні знання і користуватися ними для досягнення своїх цілей в іншомовному спілкуванні» [13].

Зарубіжними науковцями М. Byram, W. Kidd лінгвокраїнознавча компетентність також виділяється як складова частина комунікативної поряд із граматичною, соціолінгвістичною, соціальною компетентністю та компетентністю дискурсу. Під лінгвокраїнознавчою компетентністю вони розуміють «аспект комунікативної здатності, який містить у собі характерні особливості суспільства та його культури, що проявляється в комунікативній поведінці членів цього суспільства» [52; 56].

До таких особливостей належать:

- соціальні звичаї (невербальні: значення жестів; вербальні: початок і закінчення розмови, способи привернення уваги);
- соціальні ритуали (час відвідування знайомих, друзів, загальноприйняті теми бесід тощо);
- універсальний досвід (знання про культуру країни, мову якої вивчають) [52; 56].

У вітчизняній методичній науці існують різні дослідження вчених, які висвітлюють компоненти іншомовної лінгвокраїнознавчої компетентності, що здебільшого ґрунтуються на методичних характеристиках та класифікаціях [50, с. 486].

У контексті нашого дослідження нам імпонує класифікація, Вітренко А.В. [16, с. 140], яка виокремлює наступні компоненти:

- *мовний* компонент – включає володіння необхідною професійною лексикою, знаннями та навичками, достатніми для лінгвістично коректного розуміння почутого чи прочитаного іноземною мовою;

– *мовленнєвий* компонент – охоплює комплекс мовленнєвих навичок, умінь і комунікативних знань, що дозволяють майбутньому фахівцю будувати, варіювати та наповнювати мовлення іноземною мовою залежно від функціональних чинників спілкування, а також термінологічно правильно та літературно коректно перекладати спеціалізовану літературу на рідну мову;

– *країнознавчий* компонент – передбачає комплекс країнознавчих знань, умінь і навичок, що дають змогу майбутньому спеціалісту правильно інтерпретувати понятійний зміст номінативних одиниць у національно-культурних пластах лексики, фразеології та афористики, а також використовувати країнознавчо марковані мовні одиниці у мовленні.

Ґрунтуючись на здійсненому аналізі вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури щодо досліджуваної нами проблеми, під лінгвокраїнознавчою компетентністю ми розуміємо здатність здійснювати міжкультурну комунікацію, яка базується на знаннях лексичних одиниць з соціокультурним компонентом семантики й уміннях адекватно їх застосовувати в ситуаціях міжкультурного спілкування, а також уміннях використовувати фонові знання для досягнення взаєморозуміння в ситуаціях опосередкованого і безпосереднього міжкультурного спілкування.

Беручи за основу складові компоненти ЛКК ми можемо визначити такі її структурні елементи. (див. рис. 1.1).

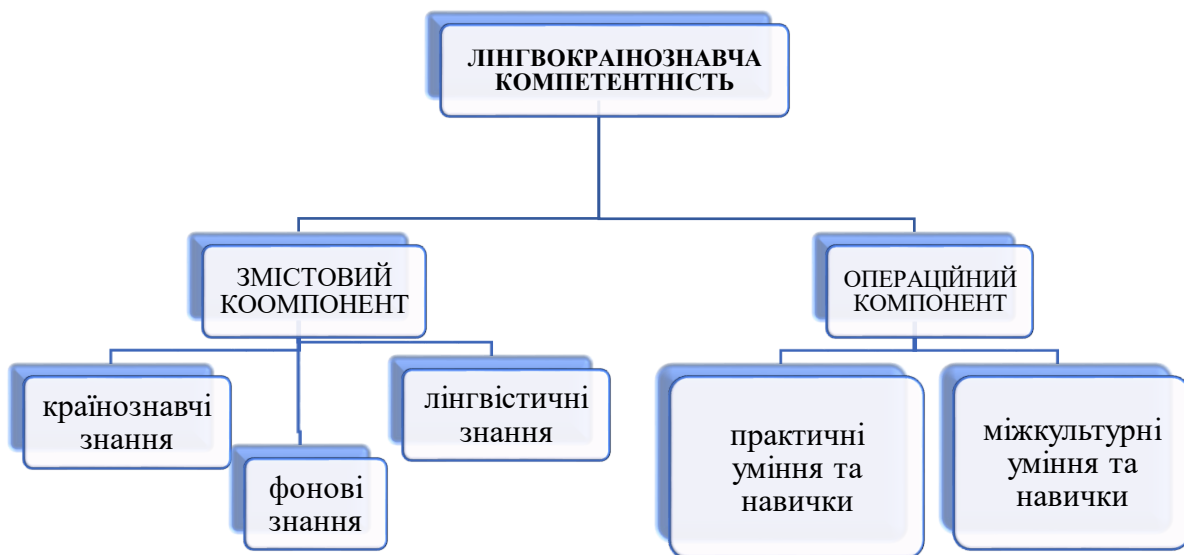

Рис.1.1. Складові компоненти лінгвокраїнознавчої компетентності
Розглянемо детальніше кожний елемент даної схеми.

Змістовий компонент характеризується такими знаннями учня, як країнознавчі, фонові та лінгвістичні.

Країнознавчі знання [31] – це сукупність інформації та уявлень про історичні, географічні, політичні, економічні та соціальні умови функціонування певного суспільства, а також про особливості його способу життя, комунікативної поведінки громадян та специфіку мовленнєвої діяльності. Наявність таких знань сприяє глибшому розумінню природи вивчуваної мови, культурних аспектів іншомовного середовища та допомагає уникати міжкультурних комунікативних бар'єрів.

Вважається, що головною передумовою взаєморозуміння у міжкультурному спілкуванні, його основою [31], є так званий культурний фон, тобто фонові знання. Фонові знання являють собою систему знань, яка відома усім членам національної спільноти. Це цілісна система уявлень про національні звичаї, традиції, реалії країни, мова якої вивчається, що дозволяє віднаходити у мові приблизно ту ж інформацію, що і її носії та прагнути тим

самим досягти повноцінної комунікації. Знайомлячись з автентичними текстами, учні старших класів набувають фонові знання в області іншомовної культури, які сприяють збагаченню їх культурологічних уявлень про особливості іншомовного суспільства, а, отже, і формуванню у них лінгвокраїнознавчу компетентність.

Під лінгвістичним компонентом [31] розуміється «засвоєння та правильне використання іншомовних лексичних одиниць, які не мають еквівалентів у рідній мові (наприклад, Mrs, thanksgiving, shrink, binge-watching тощо), а також конотаційно навантаженої лексики (наприклад, home, freedom, culture shock тощо)». До цього також входить обізнаність із соціокультурними умовностями, що впливають на функціонування мови, такими як елементи спілкування: подяка, вибачення, запрошення, прийняття та відхилення пропозицій, а також початок і завершення розмови. Лінгвокраїнознавча компетентність вимагає також знайомства з різновидами мовлення для глибшого розуміння особливостей соціальних груп в іншомовних культурах.

Операційний компонент лінгвокраїнознавчої компетентності включає вміння та навички, які дозволяють старшокласникам застосовувати набуті лінгвокраїнознавчі знання відповідно до конкретної ситуації під час комунікації. Науковці виокремлюють практичні й міжкультурні навички та вміння.

До практичних навичок належать:

- соціальні навички: здатність діяти відповідно до звичаїв і традицій іншомовного суспільства та дотримуватись установлених у ньому норм.
- побутові навички: вміння ефективно виконувати повсякденні дії, такі як одягатися, гуляти, готувати їжу, їсти тощо.
- професійні навички та вміння: здатність виконувати спеціалізовані дії (як ментальні, так і фізичні), необхідні для виконання професійних обов'язків.

- навички організації дозвілля: вміння ефективно організовувати свій вільний час через заняття мистецтвом, прикладним мистецтвом, спортом, хобі тощо.

Під міжкультурними навичками та вміннями розуміється:

- здатність зв'язувати культуру країн, мова яких вивчається, з рідною культурою;

- культурна чутливість та вміння ідентифікувати й використовувати різні способи спілкування з представниками інших культур;

- здатність виконувати роль культурного посередника між власною культурою та культурами країн, мова яких вивчається, а також ефективно вирішувати проблеми міжкультурного непорозуміння та конфліктів [31].

Майже усі дослідники, що присвятили свої наукові розвідки питанню структури лінгвокраїнознавчої компетентності розуміють її як складне та багатокомпонентне утворення. Наприклад, В. В. Сафонова [41] у своїй праці визначає ЛКК як таку, що складається з загальнокультурної, країнознавчо маркованої, культурознавчої, лінгводидактичної, соціолінгвістичної та соціальної компетентностей. Ю. В. Кузьменко [26, с. 4], розглядає структуру ЛКК, акцентуючи на складниках: загальнокультурній, лінгвокраїнознавчій, соціолінгвістичній та культурознавчій компетентностях. Л. С. Панова [36, с. 236] вбачає в структурі ЛКК загальнокультурну, країнознавчу, лінгвокраїнознавчу, соціолінгвістичну та соціальну компетентності, зауважуючи, що така компетентність, сформована в загальноосвітніх закладах, забезпечує розвиток професійно-профільних навичок. Н. Ф. Бориско [13, с. 249] більш детально розглядає структуру вказаної компетентності та виділяє країнознавчий та соціокультурний, міжкультурний та соціолінгвістичний компоненти лінгвокраїнознавчої компетентності. На думку автора, компоненти вона реалізуються в трьох аспектах міжкультурного спілкування, а саме лінгвістичному або мовному, культурно-змістовному й соціальному аспектах міжкультурної комунікації.

Підсумовуючи вищезазначене, С. Ю. Ніколаєва [30] зауважує, що існування різних визначень структури лінгвокраїнознавчої компетентності та її компонентів свідчить про складність проблеми розмежування і виокремлення складових комплексного багатоаспектного об'єкта різні підходи до визначення ЛКК підкреслюють її складність та багатогранність.

Отже, аналіз різних підходів до змістового складу іншомовної лінгвокраїнознавчої компетентності дозволяє нам виокремити три основних компетентності, якими має оволодіти старшокласник, щоб стати повноправним учасником міжкультурного діалогу з носіями англійської мови, а саме (див. рис.1.1.):

1) Лінгвістична компетентність – здатність учня створювати граматичні, фонетичні закони мови, принципи й правила комунікативної взаємодії.

2) Культурознавча компетентність – здатність учня засвоювати та використовувати в іншомовному міжкультурному спілкуванні знання про культуру країни, мова якої вивчається, її історію, географію, економіку, державний устрій, традиції, що допомагають адекватно сприймати і інтерпретувати мовлення в різних культурах

3) Соціокультурна компетентність – здатність учня усвідомлювати, розуміти і використовувати культурні норми, цінності та традиції в іншомовному спілкуванні.

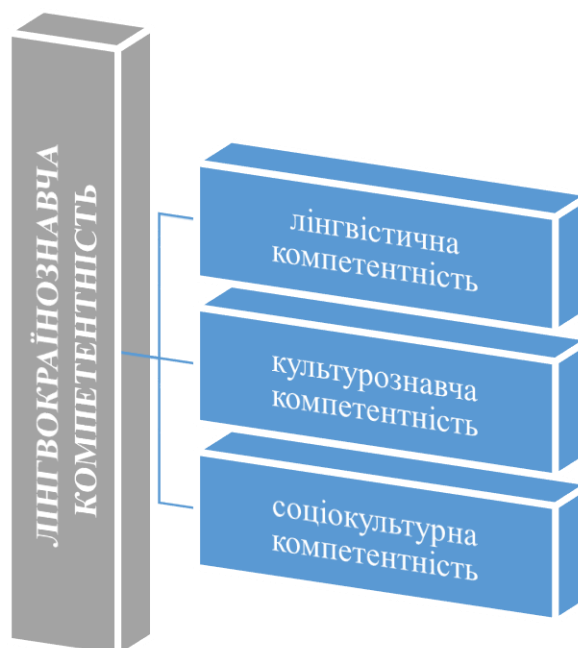

Рис. 1.2. Структура лінгвокраїнознавчої компетентності

Основні складові лінгвокраїнознавчої компетентності можна виділити таким чином:

- володіння мовою включає знання про еквівалентність і тотожність між одиницями рідної та іноземної мов, а також про носіїв і джерела народних, національно-культурних та соціальних знань у мові. Крім того, важливі лінгвокраїнознавчі та соціолінгвістичні аспекти лексики, а також соціокультурні стереотипи поведінки і ступінь відповідності між поведінкою, що виражається в рідній та іноземній мовах;

- лінгвокраїнознавча компетентність передбачає вміння розпізнавати мовні елементи з країн знаковими характеристиками, аналізувати соціокультурний контекст мовних складових рідною та іноземною мовами, а також здійснювати переклад країн знаково маркованих елементів між цими мовами.

- лінгвокраїнознавча компетентність включає навички соціокультурної оцінки функціональних типів оригінальних текстів, які є типовими для повсякденного, наукового, ділового та професійного спілкування, а також вибір

прийнятного в соціокультурному плані стилю поведінки для учасників міжкультурного спілкування.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що лінгвокраїнознавча компетентність – це інтегрована здатність учнів старших класів, яка включає знання мовних і культурних аспектів країни, мова якої вивчається, вміння аналізувати та інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію, а також здатність ефективно комунікувати в міжкультурних контекстах. Вона охоплює як мовленнєві навички, так і знання про історію, традиції, соціальні норми та культурні особливості країни, що вивчається, що сприяє глибшому розумінню її мови та культури.

1.2. Країнознавчий текст як лінгводидактичний феномен

Одним з видів мовної діяльності, що володіє своїми особливостями і характеристиками, як засобом пізнання та спілкування є читання. Пропускна здатність зорового каналу набагато вище слухового, саме тому, аудіювання поступається читанню. Під час читання відбувається як отримання інформації, так і її переробка, інформація сприймається ефективніше і надійніше засвоюється, припускаючи менші зусилля та витрати, у читача є можливість вибрати власний темп роботи [4, с. 8].

Основним засобом подання лінгвокраїнознавчої інформації є текст. Традиційно в лінгвістичній науці текст розуміється як результат мовленнєво-розумової діяльності, і нерідко відноситься тільки до письмової сфери мови. Так, Н.В. Осадча [34, с. 159] визначає текст як «витвір мовленнєвотворчого процесу, що має ознаки завершеності, оформлене у вигляді письмового документа, літературно структуроване відповідно до специфіки цього документа; утворення, що складається із заголовка та низки характерних одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного,

граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, що має визначену цілеспрямованість та прагматичну настанову».

У загальному значенні, навчальний текст визначається, це текст, що виконує інформаційні, мотиваційні та контролюючі функції та забезпечує умови для поступового формування механізмів мови, які нерозривно пов'язані з навчанням читанням, говорінням, аудіюванням та письмом. В освітній системі метою читання є вилучення інформації за умови адекватного розуміння змісту тексту із наступним відтворенням прочитаного тексту. Вивчення навчальних текстів має конкретні практичні цілі. Швидкість читання визначає автоматизм обробки навчальної інформації, що сприймається [4, с. 9]. Наголосимо, що «коли йдеться про характеристики усного / писемного тексту, то до загальних характеристик тексту відносимо його ситуативність, завершеність, стильову співмірність, яка передбачає специфічну конструкцію архітектоніки, композиції та ідентифікації тексту» [49, с. 32].

На думку Кузнецової О.І. [25] «країнознавчий текст є автентичним матеріалом, який відображає національні традиції та реалії, сприяючи глибшому розумінню мови та культури».

Левченко Н. В. [27] зазначає, що країнознавчий текст – це текст, який «... містить інформацію про культурні, соціальні та економічні аспекти країни, мова якої вивчається. Цей текст сприяє формуванню уявлень про культурний контекст».

Соловйова С. В. [44] вважає країнознавчий текст як «текст, що дозволяє здійснювати міжкультурну комунікацію, порівнювати культурні аспекти, що допомагає учням усвідомити специфіку мовлення»

Текст, який формує лінгвокраїнознавчу компетентність, активуючи взаємодію з культурним контекстом, за Холодовою Т. А [48] може визначати як країнознавчий.

Зарубіжні науковці також присвятили свої доробки дефініції поняття країнознавчого тексту, підкреслюючи його освітнє значення (Cortazzi M., Jin L.

[53] адже вони допомагають учням зрозуміти культурний контекст, в якому функціонує мова та визначають його Вуган М. [52] як текст, що не лише інформує про культуру країни, але й сприяє розвитку міжкультурної чутливості та здатності аналізувати культурні особливості. Це матеріал, за визначенням Risager, K. [61], що дає знання про культурні практики та соціальні норми, допомагаючи учням адаптуватися до нових культурних умов.

Країнознавчі тексти розглядаються як взаємозалежність наступних елементів: текст-мова, текст-соціум, текст-особистість. Тому, пропонуємо розглядати текст країнознавчого характеру як відображення мовної картини світу (текст-мова), соціокультурного компоненту іншомовної освіти (текст-культура), комунікативної природи читання, як виду мовленнєвої діяльності (текст-особистість).

Країнознавчі тексти для читання іноземною мовою виконують цілий ряд функцій, зокрема:

- інформаційна функція: надають учням важливу інформацію про культуру, історію, традиції та соціальні аспекти країн, мова яких вивчається;
- освітня функція: сприяють розвитку знань та навичок, необхідних для успішного спілкування в іншомовному середовищі;
- культурно-ціннісна функція: формують уявлення про інші культури, сприяють розвитку міжкультурної чутливості та поваги до культурного різноманіття;
- комунікативна функція: забезпечують практику використання мовних структур та лексики в контексті реальних ситуацій, що підвищує мовленнєву активність учнів;
- адаптаційна функція: допомагають учням адаптуватися до соціокультурного контексту країни, мова якої вивчається, полегшуючи спілкування з носіями мови .
- мотиваційна функція: Викликають інтерес до вивчення мови та культури, стимулюють учнів до подальшого самостійного дослідження;

- емоційно-ціннісна функція: сприяють формуванню емоційного зв'язку з іншою культурою, що підвищує мотивацію до вивчення мови [64, с. 77].

В аспекті міжкультурної комунікації, країнознавчий текст може бути проаналізований за наступними показниками: *стильові і жанрові характеристики, композиційно-смілова структура, мовні особливості та екстралінгвістичні засоби*.

Розпочнемо лінгвостилістичний аналіз із розгляду *стильових та жанрових характеристик* країнознавчих текстів. Функціональний стиль – це різновид літературної мови, що зумовлюється різними сферами спілкування, характеризується особливими мовними засобами та використовується для функцій, пов'язаних з діяльністю людини. Традиційно виділяють такі стилі тексту, які визначають його характер (науковий, художній, публіцистичний тощо) і його спрямованість на певну аудиторію. Жанрові характеристики включають різноманітні формати (статті, есе, репортажі, оповідання), що впливають на спосіб викладу інформації та її сприйняття.

Знання читачами функціональних та *композиційно-смілових особливостей* тексту [65] сприяє розумінню його змісту. Як відомо, вміння орієнтуватися в композиційно-смісловій організації країнознавчого тексту та визначати за структурними частинами відповідні смислові компоненти полегшує прогнозування змісту тексту, сприяє його адекватному розумінню та пошуку необхідної інформації.

До *мовних особливостей* країнознавчого тексту [21, с. 17] відноситься його лексичний запас (специфічні терміни, фразеологізми, жаргонні вирази, які відображають культурні особливості), граматичні конструкції (використання певних граматичних форм і структур, які можуть мати культурне навантаження) та стилістичні фігури (прийоми, які використовуються для підкреслення або емоційного забарвлення інформації (метафори, алітерація, порівняння тощо).

Слово є ключовим джерелом інформації про реальність поза мовою, включаючи специфіку національної культури країни, мову якої вивчають.

Для нашого дослідження представляють інтерес слова з культурним компонентом, пов'язаним з національною культурою певної англomовної країни. Надалі будемо називати їх лексичними одиницями з культурним компонентом або з національно-культурною семантикою.

До складу лексичних одиниць, що характеризуються яскраво вираженою національно-культурною семантикою належать:

1) *денотативні слова-реалії* – визначення предметів чи явищ, характерних для однієї культури та відсутніх в іншій. Вони розподіляються на денотативні, ономастичні та скорочення, а також виділяє фонову та конотативну лексику.

2) *конотативна лексика* – слова, що співпадають в основному значенні, але відрізняються культурно-історичними асоціаціями;

3) *фонові слова* – слова, що означають предмети та явища, які мають аналоги в культурі, що вивчається, але відрізняються національними особливостями функціонування, форми, призначення предметів та інше;

4) *фразеологізми* – сталі словосполучення, які відображають національну своєрідність історії, культури, традиційного способу життя народу – носія мови.

Як приклад, наведемо лексичні одиниці, що позначають денотативні реалії характерні для країнознавчих текстів про Англію:

Лексичні одиниці: Сланг: 'British English', 'Chuffed', 'Gobsmacked'.

Ономастичні реалії:

Антропоніми: William Shakespeare, J.K. Rowling, David Beckham.

Топоніми: London, Stonehenge, The Lake District, Yorkshire Dales.

Назви закладів та організацій: Buckingham Palace, The British Museum, The Tower of London.

Хрононіми: May 6, 2023 (коронація нового монарха).

Приклади конотативної лексики: 'Keep calm and carry on', 'The British stiff upper lip'.

До фонові лексики відносимо такі лексичні одиниці, як: 'Afternoon tea', 'Black cab', 'Pub crawl'.

Приклади фразеологізмів: ‘To throw in the towel’, ‘To break the ice’.

Приклади скорочень: ‘NHS’ (National Health Service), ‘UK’ (United Kingdom).

Наступний критерій аналізу країнознавчого тексту є *екстралінгвістичні засоби* пред’явлення інформації в англомовних країнознавчих, до яких належать: культурні реалії (елементи, що стосуються національних традицій, звичаїв, символів та ідей), які можуть впливати на сприйняття тексту. А також ілюстрації та візуальні елементи (фотографії, малюнки, мапи, анімації, схеми, графіки або таблиць тощо), що доповнюють текстову інформацію та надають контекст. Вважаємо, що екстралінгвістичні засоби впливають на розуміння пред’явленої інформації, що повинно бути врахованим в процесі реалізації методики формування лінгвокраїнознавчої компетентності.

Загалом читання як необхідний елемент навчання мови розвиває здатність сприймати та вивчати культуру країни, висловлювати особисті уявлення про неї, аргументуючи свої думки і оцінки. Робота з текстом в процесі вивчення мови розвиває наочно-образне мислення, формує моральний і естетичні ідеали.

На думку Голованчук Л. П. [20, с. 68]. країнознавча цінність матеріалів визначається сучасністю країнознавчої інформації, тобто враховані географічні, політичні, суспільні зміни в житті англомовних країн, тобто фактична інформація має бути подана під актуальним кутом зору, що підвищує інтерес учнів до вивчення курсу англійської мови в цілому. Науковець вважає, що знання такого матеріалу підвищить освіченість школярів і допоможе сформувати уявлення про звичаї, культуру та реалії країни, мову якої вивчають. Це дозволяє учням під час міжкультурного спілкування асоціювати інформацію так само, як і носії мови, що сприяє кращому розумінню. Країнознавча цінність навчального матеріалу оцінюється не лише за кількістю фактів про країну, мову якої вивчають, а й за особливостями сприйняття автора, що відображає його світогляд, сформований під впливом соціально-етнічних чинників [20, с. 68]. Важливо також, щоб країнознавча інформація була актуальною, враховуючи

сучасні географічні, політичні та соціальні зміни в англомовних країнах. Актуальність інформації сприяє підвищенню інтересу навчання.

У нашому дослідженні навчальною одиницею є англомовний країнознавчий текст, який ми розглядаємо як:

1) комплексний інформаційний ресурс, що містить знання про культуру, історію, географію та соціальні особливості англомовних країн;

2) матеріал для формування навичок та вдосконалення вмінь читання на уроках англійської мови;

3) об'єкт ілюстрації мовних одиниць, що відображають культуру народу, мова якого вивчається [35];

4) механізм розвитку комунікативних навичок, забезпечуючи учнів практичними знаннями для ефективної взаємодії в міжнародному середовищі.

5) засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів, оскільки він допомагає їм зрозуміти специфіку мовлення, національні традиції та міжкультурні відмінності.

Отже, узагальнюючи інформацію, можемо визначити «країнознавчий текст» як письмовий текст, оформлений за законами відповідного функціонального стилю, що передає достовірну актуальну інформацію про країни, мови яких вивчаються.

Лінгвокраїнознавча компетентність учнів формується на основі їх вивчення національної культури країни, мову якої вони вивчають. Вивчаючи іноземну мову, вони одночасно починають розуміти можливу різницю між рідною культурою і іншою культурою, а також набути навичок подолання соціокультурних відмінностей та врахування соціокультурних та національних особливостей різних країн. Тому, саме читання краєзнавчих текстів є ефективним засобом формування лінгвокраїнознавчої компетентності й однією із важливих комунікативно-практичних цілей навчання іноземної мови учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Країнознавчий текст як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів визначається як текстовий матеріал, що використовується в навчальному процесі для розвитку знань та навичок мовних елементів в культурному контексті та надає учням інформацію про культуру, історію, географію, соціальні норми, традиції та інші аспекти країни, мова якої вивчається. Він забезпечує інтеграцію мовних і культурних знань, необхідних для успішного міжкультурного спілкування.

1.3. Принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи

Тексти країнознавчого характеру займають нині дедалі більше місця в процесі навчання іноземних мов, адже дають знання про реалії тієї країни, мова якої вивчається, знайомлять з її географією, освітою, культурою тощо. Зміст таких текстів повинен бути значущим, мати певну новизну, містити відомості про державний устрій, географічне середовище, характерні предмети матеріальної культури, елементи фольклору або особливості мовленнєвого поведіння й етикету [22, с. 91], тобто сприяти формуванню лінгвокраїнознавчої компетентності.

Науковці Ramsay C. M., Sperling R. A., Dornish M.M. [60] зазначають, що дидактичний потенціал англomовних текстів має враховувати такі функції:

- мотиваційно-стимулююча функція країнознавчих текстів створює інтерес та стимулює позитивне ставлення до читання;
- інформаційно-лексична функція країнознавчих текстів надає мовну і мовленнєву інформацію, сприяючи формуванню мовних та мовленнєвих компетентностей учнів;
- виховно-впливова функція країнознавчих текстів може впливати на емоційно-психічну сферу учнів;

- навчально-керувальна функція країнознавчих текстів використовується як засіб навчання та формування лексичної компетентності в різних видах мовленнєвої діяльності [50, с. 560].

З огляду на вищесказане, важливим є визначення критеріїв відбору країнознавчих текстів, які стосуються структури, змісту та обсягу країнознавчих матеріалів. Вони використовуються для вибору навчального контенту, який буде застосовуватися під час аудиторних і позааудиторних занять з метою формування англомовної лінгвокраїнознавчої компетентності. О. Бирюк [6] визначає «критерії відбору» як «... основні ознаки, що стосуються змісту, структури й обсягу повідомлень, за допомогою яких оцінюється текстовий матеріал з метою його використання або невикористання як навчального матеріалу відповідно до цілей навчання, розподіляючи при цьому їх на якісні та кількісні».

У своєму дослідженні Л. Бірецька [10, с. 234-235] виділяє наступні критерії відбору навчального матеріалу, як «автентичності, актуальності та професійно-інформативної цінності; міжпредметної координації та концентризму».

На думку Ю. Безвін [3, с. 140], «... автентичність, доступність, функціонально-цільова обумовленість, достовірність інформації на веб-сайтах, актуальність, рейтинг популярності веб-сайтів та методичний потенціал навігації є важливими критеріями щодо відбору країнознавчих текстів».

Акцентує свою увагу і Н. Осадча [35, с. 91], яка зазначає, що ... «пізнавальна цінність, культурологічна цінність, автентичність, врахування адресата відбору, інформативна цінність, змістовність, тематичність, урахування потреб учнів, естетична привабливість» є критеріями, які слід враховувати при виборі країнознавчого тексту.

І. Ференчук-Піонтковська [47, с. 139] пропонує виокремити критерії, як «автентичності, тематичності, інформативності, жанрово-структурної

відповідності, відповідності рівню сформованості іншомовної комунікативної компетентності та мотиваційної цінності».

Погоджуємося із думкою А. Томашевської [46, с. 138] яка зазначає, що ... «серед критеріїв відбору варто виокремити автентичність, тематичність, інформативність, доступність та посильність».

Представимо схематично узагальнену таблицю досліджень щодо критеріїв відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності:

Таблиця 1.1.

Узагальнена таблиця критеріїв відбору країнознавчих текстів

За автором	Критерії відбору					
<i>Л. Бірецькою</i>	автен- тичність				актуаль- ність та професійно- інформати на цінність	міжпред- метна координа- ція
<i>Ю. Безвін</i>	автен- тичність		Доступність		актуальність	доступність інформації на веб- сайтах
<i>Н. Осадчою</i>	автен- тичність	інформа- тивна цінність	врахування адресата відбору; врахування потреб учнів	тематич- ність	естетична привабли- вість	пізнавальна цінність; культурна цінність; змістовність
<i>А. Томашевською</i>	автен- тичність	інформа- тивна цінність	Доступність	тематич- ність		
<i>І. Ференчук- Піонтковською</i>	автен- тичність	інформа- тивна цінність	відповідність рівню сформова- ності іноземної мовної комунікатив- ної компетент- ності	тематич- ність	жанрово- структурна відповідність	мотиваційна цінність

Отже, визначаючи критерії відбору країнознавчих текстів, ми враховували такі чинники:

1) мету навчання – формування в учнів лінгвокраїнознавчої компетентності на уроках англійської мови;

2) вимоги чинної Програми для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів: англійська мова: профільний рівень [38]: а) щодо рівня сформованості в учнів 10-11 класів рецептивних навичок і вмінь читання, б) щодо рекомендованого змісту тематичних блоків курсу;

3) умови організації навчання: класні / домашні (заняття за потреби).

Проаналізувавши низку досліджень щодо відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності, можна зазначити, що серед найважливіших критеріїв, які найчастіше виділяють дослідники, є *якісний критерій*: автентичність, інформативність, тематичність, доступність та посиленість навчального матеріалу, а також його відповідність інтересам старшокласників, та *кількісний критерій*: обсяг текстового матеріалу.

Більшість науковців не виокремлюють мовні критерії відбору, які вважаємо важливими, так як «... формування лінгвокраїнознавчої компетентності на можлива без мовного аспекту лексико-граматичний та стилістичного наповнення країнознавчих текстів» [6, с. 67-68].

У контексті нашого дослідження, ми зробили спробу виокремити критерії відбору, як от: *якісний критерій* відбору країнознавчих текстів критерій поділяємо на *критерії змісту* (автентичність, інформативність, мотиваційний потенціал, змістова цінність та цікавість текстів для читання, різноманітність, доступність та посиленість, відповідність інтересам старшокласників) та *мовні критерії* відбору (лексична, граматична та стилістична складність).

На нашу думку, тексти, які пропонуватимуться старшокласникам для читання, повинні бути *автентичними*. Це означає, що вони мають бути реальними, тобто призначеними для читання носіями мови, а не спеціально розробленими для навчання читання іноземною мовою для носіїв інших мов. Робота саме з автентичними текстами зможе привчити старшокласників до

читання реальних, а не штучних іншомовних текстів у реальних, а не штучних умовах [45, с. 79].

Інформативність – є важливим критерієм країнознавчого тексту, адже навчальний матеріал можна визначити інформативним у тому випадку, коли він викликає природний інтерес у читачів тими одиницями інформації, котрі у собі несе [35, с. 129]. Інформативність характеризується не загальною кількістю інформації у тексті («інформаційною насиченістю»), а лише тією змістовною інформацією, яка стане здобутком реципієнта [8, с. 96]. Робота з інформативними текстами є засобом задоволення потреб старшокласників у необхідній інформації.

Мотивація й стимулювання тих, хто навчається займає особливе місце у навчальному процесі. Адже процес формування лінгвокраїнознавчої компетентності старшокласників стане ефективнішим, коли відібрані теми будуть значущими для учнів [9, с. 97], тому нами був виокремлений критерій *урахування мотиваційного потенціалу*.

Іще одним необхідним критерієм, на нашу думку, є *змістова цінність/цікавість* країнознавчих текстів для читання. Він обумовлює привабливість текстів для старшокласників. У випадку, коли тексти, що використовуються під час аудиторного та позааудиторного читання є привабливими учням, це стає основою для розвитку процесуальної мотивації читання іноземною мовою [45, с. 82]. Необхідно враховувати сенситивність обраних тем та бажання їх дискутувати, а також морально-етичну та виховну цінність обраних текстів. Важливо брати до уваги факт емоційної або естетичної цінності, коли можливо, інформація у тексті відома, проте у них виникають позитивні емоції при читанні країнознавчого тексту англійською мовою та при подальшому його обговоренні. Найкращим з точки зору розвитку процесуальної мотивації є поєднання інформативності запропонованих текстів для читання з естетичною та емоційною цінністю таких матеріалів [45, с. 83].

Критерій *різноманітності* охоплює жанрове, тематичне та авторське різноманіття країнознавчих текстів. Тематичне різноманіття сприятиме збагаченню словникового запасу старшокласників. Що стосується жанрового та авторського різноманіття, ці тексти повинні допомогти розширити кругозір старшокласників, сформувати уявлення про літературу та культуру англomовних країн, а також розвинути інтерес до певних жанрів, що мотивуватиме їх до самостійного англomовного читання. [8, с. 110].

Доступність та посильність навчального матеріалу для учнів передбачає зрозумілий виклад, використання відносно коротких і простих речень, застосування переважно відомого лексичного та граматичного матеріалу, а також наявність невеликої кількості невідомих лексичних одиниць, значення яких можна зрозуміти з контексту. Критерій також включає доступність країнознавчої інформації, яка може бути новою для старшокласників, але повинна відповідати їхньому рівню володіння англійською мовою. Це не означає, що тексти мають бути легкими; важливо, щоб вони містили новий лексичний і фаховий матеріал, але не були надмірно перевантажені ним [46, с. 91].

Критерій *відповідності інтересам* учнів зосереджується на виборі тем, які входять до кола їхніх інтересів. Важливо зазначити, що врахувати інтереси усіх учнів не завжди можливо, оскільки клас може включати осіб з кардинально різними поглядами, смаками чи захопленнями. Тому для стимулювання пізнавальної мотивації старшокласників ключовим є вибір тем, що мають актуальність та значимість для них. [8, с. 113]. В освітньому процесі мають місце індивідуальні (індивідуально цікаві) тексти, дібрані саме для окремих учнів з їхніми специфічними інтересами [45, с. 84].

До *мовних критеріїв* відбору текстів країнознавчого характеру ми відносимо граматичну, лексичну та стилістичну складність. У нашому дослідженні екстралінгвістичні критерії зумовлюють лінгвістичні. Погоджуємося з думкою Н. Осадчої [35, с. 56], яка в якості головного

лінгвістичного критерію відбору визначає ... «адекватність мовленнєвих засобів комунікативному наміру автора тексту, що ї є першоосновою тексту». Отже, ми будемо визначати адекватність використання мовленнєвих засобів спілкування в тексті з точки зору наявності в них актуального лінгвокраїнознавчого компоненту. Відповідно до мовного критерію відбору країнознавчих текстів з метою формування лінгвокраїнознавчої компетентності у старшокласників на уроках англійської мови слід чітко дотримуватись лексичної, граматичної та стилістичної складності текстів на рівні B1-B2.

Вимоги до мовної форми текстів для читання мають варіюватися в залежності від виду читання. Нові лексичні одиниці, синтаксична структура речення, його довжина можуть утруднювати читання текстів. Але посиленість не означає легкість. Занадто легкі тексти знижують його навчальні якості, а найефективнішою є та діяльність, що відбувається в умовах високої напруги психічної мобілізації його волі та уваги, чіткого функціонування всіх психічних механізмів [35, с. 35].

Адекватне розуміння тексту та успішне вилучення лінгвокраїнознавчої інформації забезпечується дешифровкою знайомих та незнайомих лексичних одиниць і залежить від характеру мовних одиниць, які визначають рівень складності лінгвістичної структури тексту. Об'єктивна складність тексту визначається за показниками лексичної різноманітності, синтаксичної складності, складністю мовленнєвого оформлення і труднощами стилю. Об'єктивна складність корелює з суб'єктивною трудністю тексту, тобто доступністю тексту для сприймання читачем. Суб'єктивну складність можна встановити різними способами: визначення часу, необхідного для читання тексту, відповіді на запитання, судження учнів про складність тексту. На семантичному рівні розуміння суб'єктивна трудність зумовлюється рівнем сформованості лексикону, рівнем сформованості власне текстових умінь читачів, умінням прогнозувати за контекстом значення і смисл незнайомих лексичних одиниць, виділяти головне, узагальнювати тощо. Отже, факторами

які ускладнюють процес семантичного розуміння тексту є: на рівні мовного оформлення різноманітні лексичні одиниці, на рівні мовленнєвого оформлення великі за обсягом абзаци, на рівні стилю стилістичні елементи лексичного і синтаксичного рівнів (епітети, метафори тощо) [33, с. 75-76].

Звичайно, кількість незнайомих слів в текстах країнознавчого характеру залежить від виду читання. Так, в текстах для ознайомлювального читання можуть використовуватись незнайомі лексичні одиниці, що не вплинуть суттєво на загальне розуміння тексту. При цьому кількість незнайомих слів у тексті, відповідно за результатами дослідження різних науковців може варіюватись від 8-10% до 20-25% [35, с. 37]. Щодо вивчаючого читання, кількість незнайомих слів не має дуже істотного значення, адже дозволяє використовувати словник. Основним же критерієм до стилістичної характеристики текстів для читання є співвідношення з нормами писемного мовлення [35, с. 37].

Аналізуючи мовну складність країнознавчого тексту необхідно враховувати комбінацію структурних і граматичних труднощів, а також використання нових лексичних одиниць.

До *кількісного* критерію відноситься обсяг текстового матеріалу. Рекомендується використовувати тексти обсягом одна-півтори сторінки для учнів старших класів [14, с. 118]. Важливо уникати занадто великих текстів, оскільки це може ускладнити їх читання, опрацювання та інтерпретацію. Такий підбір матеріалів дозволяє надавати інформативні країнознавчі тексти з новими лексичними одиницями, не перевантажуючи учнів [46, с. 91]. З огляду на важливість комплексного вивчення усіх видів мовленнєвої діяльності, з 45 хвилин уроку ми можемо відвести 10 хвилин на роботу з текстом лінгвокраїнознавчого характеру, а для домашнього читання, за потреби, вибрати текст більшого обсягу.

Отже, виокремлені нами критерії відбору країнознавчих текстів як засобу формування лінгвокраїнознавчої компетентності на уроках англійської узагальнимо схематично у рисунку 1.3.

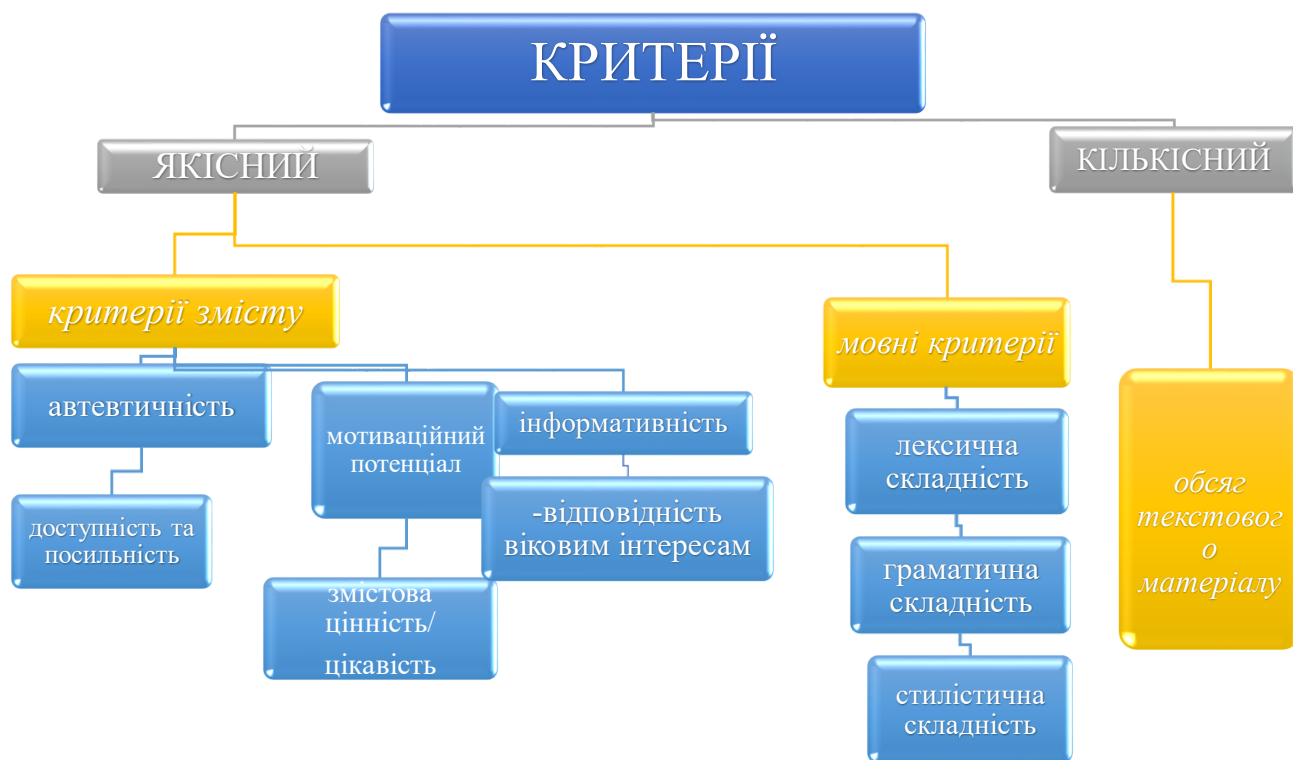

Рис 1.3. Критерії відбору країнознавчого тексту

Вважаємо, що визначення критеріїв відбору країнознавчих текстів як засобу формування лінгвокраїнознавчої компетентності є важливим у розробці методики навчання, оскільки це дозволяє забезпечити ефективність навчального процесу. Чітко сформульовані критерії допомагають вибирати тексти, які відповідають рівню підготовки учнів, їх інтересам і потребам, а також сприяють розвитку навичок критичного мислення та міжкультурної комунікації. Це, в свою чергу, підвищує мотивацію учнів, робить навчання більш цікавим і змістовним, а також забезпечує якісний підхід до вивчення мови та культури англomовних країн

Висновки до розділу 1

З'ясовано, що лінгвокраїнознавча компетентність – це інтегрована здатність учнів старших класів, яка включає знання мовних і культурних аспектів країни, мова якої вивчається, вміння аналізувати та інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію, а також здатність ефективно комунікувати в міжкультурних контекстах. Вона охоплює як мовленнєві навички, так і знання

про історію, традиції, соціальні норми та культурні особливості країни, що вивчається, що сприяє глибшому розумінню її мови та культури.

Розглянуто наукові праці і досліджено, що в змістовий склад лінгвокраїнознавчої компетентності виокремлюються три основних компетентності, якими має оволодіти старшокласник, щоб стати повноправним учасником міжкультурного діалогу з носіями англійської мови, а саме: лінгвістична, культурознавча соціокультурна компетентності.

Проаналізовано країнознавчий текст як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі та з'ясовано, що це текстовий матеріал, який використовується в навчальному процесі для розвитку знань та навичок мовних елементів в культурному контексті та надає учням інформацію про культуру, історію, географію, соціальні норми, традиції та інші аспекти країни, мова якої вивчається. Він забезпечує інтеграцію мовних і культурних знань, необхідних для успішного міжкультурного спілкування.

Розглянуто принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів та виокремлено наступні критерії відбору, як от: *якісні критерії*, які поділяються на *критерії змісту* (автентичність, інформативність, мотиваційний потенціал, змістова цінність та цікавість текстів для читання, різноманітність, доступність та посиленість, відповідність інтересам старшокласників) та *мовні критерії* відбору (лексична, граматична та стилістична складність), та *кількісний критерій* – обсяг текстового матеріалу.

Визначення критеріїв відбору країнознавчих текстів як засобу формування лінгвокраїнознавчої компетентності є важливим у розробці методики навчання, оскільки це дозволяє забезпечити ефективність навчального процесу.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

2.1. Особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів у старшій школі

Сучасне лінгвокраїнознавство поєднує фонетичні, лексико-семантичні, граматичні багатства мови з національно-культурним компонентом мовного матеріалу. Лінгвокраїнознавчий матеріал, що використовується для надання фонових знань про країну, відображає національно-культурну специфіку мови, яка вивчається, є головним засобом реалізації лінгвокраїнознавчої інформації. Формування ЛКК учнів може бути здійснене різними шляхами. Так, дослідниками виділено наступні способи формування ЛКК [40]:

- розтлумачення безеквівалентних лексем мови, які відображають реалії країни, усвідомленого користування ними у процесі комунікації;
- ознайомлення з фразеологізмами, які містять відомості про характерні національні риси, специфіку побуту країни, традиції тощо;
- отримання лінгвокраїнознавчого матеріалу шляхом читання оригінальних, неперекладаних текстів (літературних, науково-популярних текстів, газетних нотаток, реклами, оголошень тощо).

Основою нашого пробного навчання є країнознавчий текст для читання та комплекс вправ, так як читання є важливим видом мовленнєвої діяльності, що має пізнавальне значення і сприяє досягненню всіх трьох основних цілей навчання: практичної, виховної та загальноосвітньої. Хоча читання застосовується на всіх рівнях навчання, на старшому етапі воно стає домінуючим видом мовленнєвої діяльності.

Читання часто виступає не лише як мета, а й як засіб для навчання читанню (навчальне читання) та інших видів мовленнєвої діяльності, таких як усне мовлення і письмо.

Процес породження мовлення починається з того, що думка існує у вигляді немовного коду (коду смислу) і потім оформлюється мовними засобами, що є процесом кодування. У випадку читання, тобто при сприйманні писемного

мовлення, відбувається зворотній процес: текст, що представляє собою лінійну послідовність графічних мовних знаків, потрібно декодувати і перевести в код смислу. Отже, те, що є вихідним при говорінні, при читанні стає кінцевою метою. [32, с. 8].

Країнознавчі тексти є засобом для розширення мовних знань учнів. Прийоми роботи над текстом можуть бути різноманітними і залежати як від етапу навчання, так і від тієї мети, яку ставить перед собою вчитель. При цьому одночасно реалізується багато завдань – навчання граматиці, фонетиці, лексиці і перекладу. В основній школі розпочинається етап систематичної і послідовної роботи з країнознавчими матеріалами, зростає обсяг навчального матеріалу.

У зарубіжній англомовній методиці виділяють різні види читання, які включають:

1. Skimming (просвідчування) – визначення основної теми або ідеї тексту.
2. Scanning (пошук) – пошук конкретної інформації в тексті.
3. Reading for detail (детальне читання) – розуміння тексту не лише на рівні змісту, але і на рівні сенсу [59].

Деякі дослідники додатково виділяють: reading sequences (послідовне читання); intensive reading (інтенсивне читання); extensive reading (екстенсивне читання); critical reading (критичне читання) [60].

В залежності від комунікативної мети, визначають три основних види читання: вибіркове, ознайомлювальне, вивчаюче читання [30].

Мета *вибіркового/переглядового читання* (читання для пошуку необхідної інформації) полягає у формуванні вміння швидко переглядати різні матеріали (газети, журнальні статті, програми, довідники та інші прагматичні джерела) з метою знаходження конкретної інформації.

При вибіркового (переглядового) читанні учні повинні скласти уявлення про тематику тексту. Необхідно і достатньо продивитися заголовки і підзаголовки для отримання даної інформації, швидко прочитати окремі абзаци або навіть речення, тобто переглянути їх. Цей вид читання передбачає

сформованість в учнів умінь, необхідних для орієнтування в логіко-смісловій структурі тексту, знаходження та вибір нової чи заданої інформації та об'єднання її в логічне ціле за конкретною проблемою.

Ознайомлювальне читання (читання з розумінням основного змісту тексту) є найбільш поширеним у різних сферах життя. Воно здійснюється на основі автентичних текстів, які містять інформацію про побут, традиції, культуру та історію країни, мову якої вивчають.

За ознайомлювального читання учень зосереджує увагу на основній інформації та ознайомлюється з конкретним змістом тексту. Такий вид інколи називають «читанням із загальним охопленням змісту» [30]. Це швидке читання і, зазвичай, здійснюється на матеріалі автентичних текстів. При такому читанні тексти не переказують та завдання не передбачають виконання письмових творчих робіт. У деяких випадках цей вид читання є читанням для задоволення [36] і передбачає самостійне читання невідомого тексту з фокусуванням на основному змісті.

Це все ж таки досить швидкий вид читання, адже темп ознайомлювального читання в три рази повільніший вибіркового. Пізнавальні країнознавчі тексти служать матеріалом для читання, які містять важливу для учнів інформацію та мовні і смислові труднощі. А К. Робертсон [63] рекомендує з власного досвіду знімати мовні труднощі шляхом виконання передтекстових завдань.

Вивчаюче читання (читання з повним розумінням тексту) має на меті досягнення максимально повного і точного розуміння інформації та її критичне осмислення.

За вивчаючого читання учні старших класів повинні повно зрозуміти інформацію, так як в подальшому будуть її використовувати. Тому вже у залежності від того, наскільки правильно буде визначено, який вид читання потрібно використати для виконання завдання. Навчання читання починається з навчання читання вголос і за цим процесом вчитель може спостерігати

безпосередньо. Читання вголос дає можливість зміцнити вимовну базу учня, а також є засобом навчання читання мовчки. Хоча процес читання мовчки не можна відстежити, існують шляхи керування цим процесом. Вправи на читання мовчки доцільно спочатку виконувати під контролем учителя на уроці. Ці вправи містять текст для читання мовчки або пошепки. [1; 36].

Загалом, враховуючи вимоги навчальних програм, вчителю важливо акцентувати увагу на всіх зазначених видах читання під час формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів.

У нових державних освітніх стандартах висвітлюється важливість ознайомлення учнів старшої школи з різними функціональними типами текстів, включаючи прагматичні, науково-популярні, художні поетичні та прозаїчні тексти [11, с. 53-57]. Розвиток іншомовної лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи потребує різноманітності текстів, оскільки художні тексти не завжди відображають сучасну реальність та не завжди задовольняють потребам сучасної комунікації [9, с. 35-38].

Зазначимо, що читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, під час якої учень сприймає і переробляє об'єктивно існуючий текст – продукт репродуктивної діяльності автора.

Основу читання складають дві операції: 1) операція зорового сприймання; 2) розуміння того, що було сприйнято зором. Зорові відчуття спричиняють дію внутрішнього моторного/ мовленнєворухового аналізатора. Тому читання супроводжується внутрішнім приговорюванням, яке є неповним під час читання мовчки, а під час читання вголос стає повним і розгорнутим.

Важливими для нашого дослідження є наукові напрацювання Френка Сміта (Frank Smith). У своєму доробку “Understanding Reading” дослідник описує психолінгвістичні особливості навчання читання як виду мовленнєвої діяльності. Процес сприймання і розуміння тексту пов'язаний з мисленням і пам'яттю. Під час читання читач виділяє в тексті окремі ланки і синтезує ці ланки в єдине ціле. Сприймання інформації та її осмислення в ідеалі повинні

відбуватись одночасно. Але в учнів якість сприймання інформації буває різною. Це залежить від їх індивідуально-психологічних особливостей. Якість сприймання визначає характер і рівень розуміння тексту, повноту, глибину і точність розуміння [65].

Хоча існують різні підходи до особливостей розуміння тексту, більшість науковців визначають два основних рівня: рівень значення і рівень смислу, які і є важливими при навчанні читанню у старшій школі.

До основних характеристик розуміння належать повнота, точність і глибина. Повнота відображає кількісну міру інформації, яка вилучена читачем з тексту. Чим більше фактів учень зрозумів у тексті, тим повніша інформація, яку він вилучив з тексту. Точність характеризує якісний бік сприйнятої учнем інформації, при цьому оцінюють точність/ правильність розуміння мовної форми тексту. Глибина виявляється в інтерпретації тексту. Вона залежить не лише від сформованості навичок та вмінь читання, а й від фонових знань читача та його інтелектуальних здібностей. Повноту і точність співвідносять з розумінням на рівні значення, а глибину – на рівні смислу [30; 36].

Формування та підтримання інтересу до читання є одним із важливих завдань методики. А робота з країнознавчими текстами є ефективним способом підвищення інтересу до читання. Структура завдання з читання складається з кількох елементів:

Передтекстові завдання (Pre-reading activities) [39] – На цьому етапі рекомендовано проводити дискусію або мозговий штурм (brainstorming activity), що допоможуть зосередити учнів на певній тематиці та активізації необхідної лексики. Різноманітною може бути форма цього завдання. Доцільно використовувати малюнки і фотографії, невеличку вікторину (quiz) та різноманітні питання з метою активізації тематики та відповідної лексики. Такі завдання наштовхують на здійснення прогностичного мислення та вираження власних передбачень і прогнозів відносно теми, що має розглядатись у тексті.

Текстові завдання (While-reading activities) [39] – На даному етапі презентується текст. Текст може бути представлений безпосередньо у своїй оригінальній формі з тим вдосконаленням, що в ньому чітко позначені номери рядків та абзаців для більш зручної орієнтації в тексті. Текст часто модифікується, змінюється і саме завдання в залежності від виду читання. Так наприклад, у процесі читання тексту учням в одному із завдань пропонується у парах визначати порядок розташування вилучених перших “ключових” речень. Змінимо це завдання так: підсумуйте зміст кожного абзацу одним реченням або фразою (тезами).

Післятекстові завдання (Post-reading activities) [18] – На цьому етапі за допомогою різноманітних запитань, true/false questions, multiple-choice questions відбувається контроль розуміння прочитаного (Comprehension check). Учень повинен узагальнити певні думки, оформити їх по-новому, передати синонімічними засобами. Варто зазначити, що чим вищий етап навчання і рівень учнів, тим більш варіативними будуть питання, призначені для контролю розуміння прочитаного [36]. За допомогою письма може реалізовуватись завершальна продуктивна фаза: написання есе, листа або виголошення промови. Доцільним є виконання будь-якого комунікативного завдання, що є доречним у заданій ситуації (із темою узгоджується логічно та передбачає використання відповідних мовних одиниць).

Допоміжним критерієм при створенні системи вправ є види опор [7] (*повні вербальні*: підстановчі таблиці закритого типу; висловлювання – зразок (звуковий, друкований). *Часткові/неповні вербальні опори*: підстановчі таблиці відкритого типу; структурно-мовленнєві схеми; логіко-синтаксичні схеми; плани висловлювання; ключові слова та словосполучення. Зображальні невербальні: малюнки; ілюстрації; картини; слайди. А також стимулів, які розробляються з урахуванням домінуючих здібностей кожного учня.

Кожен вид опор і стимулів використовується на певному етапі формування читання країнознавчих текстів, які ми представили у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Етап	Ціль	Тип вправ	Вид опор /стимулів
Дотекстовий	Формування вмінь смислової та мовної антиципації	Вправи, орієнтовані на вироблення мотивації та підготовки до читання	Невербальні та комбіновані опори
Текстовий	Перевірка розуміння тексту; активізація мовного і мовленнєвого матеріалу на базі прочитаного	Вправи, спрямовані на пошук необхідної мовної та змістової інформації	Вербальні опори
Післятекстовий	Вдосконалення різних форм усного мовлення	Вправи, спрямовані на застосування набутої з тексту інформації для виконання творчих комунікативних завдань	Комбіновані стимули

Підсумок (Summarising) – як ефективний вид післятекстового завдання можна запропонувати законспектувати прочитане. Наприклад: одним чи двома реченнями підсумувати зміст кожного абзацу, а потім всі речення поєднати у стисле резюме. Підготовкою певного повідомлення в рамках проекту, виступу або участі в дебатах може завершитись робота з текстом.

На думку Сью Гартон (Sue Garton) [55] «role-play, dramatizing (драматизація) є ефективним видом діяльності, який дуже часто застосовується саме на базі інформації, отриманої із щойно прочитаного тексту. Її учасники у рольовій грі використовують мовні засоби довільно, на свій розсуд, але суттєво на вибір саме тих засобів, які щойно зустрілись, впливає мовний зміст прочитаного тексту».

Щоб наочно проілюструвати види вправ та роботу з ними опишемо деякі вправи на прикладі тексту “Ireland” (див. Додаток А)

Фрагмент тексту: “Ireland is an **island** in the North Atlantic Ocean, in north-western Europe. It is **separated from** Great Britain to its east by the North Channel, the Irish Sea, and St Georg’s Channel. Ireland is the second-largest island of the British Isles, the third-largest in Europe, and the twentieth-largest in the world. Geopolitically, the island is **divided** between the Republic of Ireland (officially named Ireland), a sovereign state covering five-sixths of the island, and Northern Ireland, which is **part** of the United Kingdom. As of 2022, the population of the entire island is just over 7 million, with 5.1 million in the Republic of Ireland and 1.9 million in Northern Ireland, ranking it the second-most populous island in Europe after Great Britain.

The geography of Ireland comprises relatively **low-lying** mountains surrounding a central plain, with several **navigable** rivers extending inland. Its lush vegetation is a product of its mild but changeable climate which is free of extremes in temperature. The Irish climate is **influenced by** the Atlantic Ocean and thus very moderate, and winters are milder than expected for such a northerly area, although summers are cooler than those in continental Europe. Rainfall and cloud cover are abundant”.

Даний текст запропоновано для інтенсивного читання учнями старших класів.

На передтекстовому етапі учні можуть виконати наступні вправи:

1. На розуміння лексичних одениць

Інструкція: Read the passage about Ireland and try to determine the meaning of the words in bold from the context. Discuss your ideas in class.

2. На знаходження синонімів до виділених слів.

Інструкція: Can you give synonyms to the words in bold?

island, separated from, divided, part low-lying navigable influenced by.

3. На відповідність true/false questions.

Інструкція: Read statements 1-5, then listen and mark them as T (true) or F (false)

_____ Ireland is the largest island in the British Isles.

_____The Republic of Ireland covers the majority of the island, while Northern Ireland is located in the southeast.

_____The population of Ireland in 2011 was approximately 6.4 million people.

_____Ireland has a continental climate with very hot summers and cold winters.

_____About 35% of Ireland's land is covered by forests, which is in line with the European average.

На етапі читання презентується текст. Текст розподілено на абзаци та пронумеровано. Завдання учнів полягає в тому, щоб читаючи текст, розмістити абзаци тексту в правильному логічному порядку.

Інструкція: Put the paragraphs of the text in the correct logical order.

На післятекстовому етапі можуть бути запропоновані наступні вправи для виконання:

1. Дати відповіді на запитання щодо змісту тексту.

Інструкція: Read the article and answer the questions.

1. What separates Ireland from Great Britain?
2. How is Ireland politically divided?
3. What is the total population of Ireland as of 2022?
4. What are the key features of Ireland's geography and climate?
5. What historical events contributed to the division of Ireland into two political entities?
6. In what ways has Irish culture influenced other cultures?

2. На знаходження в тексті назви історичної події чи періоду розвитку Ірландії, із її відповідним описом. В такий спосіб, через підбір відповідних визначень здійснюється перевірка повного розуміння тексту учнями.

Інструкція: Read the text again and match each historical event or period (1-7) with its corresponding description (A-G).

Events/Periods

1. Gaelic Ireland Emerges
2. Christianisation of Ireland
3. Viking Raids and Battle of Clontarf
4. Anglo-Norman Invasion
5. Tudor Conquest
6. Acts of Union (1801)
7. Irish War of Independence and Partition (Early 20th Century)

Descriptions:

A. This period saw Ireland divided into many petty kingdoms, with provincial kings vying for power and the title of High King of Ireland.

B. Following Viking raids, the Battle of Clontarf in 1014 marked the end of Viking dominance in Ireland.

C. In the 5th century, Ireland was Christianised, marking the beginning of its conversion from paganism to Christianity.

D. England asserted its sovereignty over Ireland after the 12th century, although English control was not fully established until later.

E. Following the conquest of Ireland by the Tudor monarchs in the 16th and 17th centuries, British settlers began colonising parts of Ireland.

F. In 1801, Ireland became part of the United Kingdom with the passage of this legislative act.

G. After a war of independence in the early 20th century, the island was partitioned, leading to the creation of the Irish Free State and the retention of Northern Ireland by the UK.

Фрагменти представлених завдань дозволяють зробити висновок, що лише використання різних видів читання на уроках іноземної мови з різноманітними видами завдань, здатне сформувати у кожного учня лінгвокраїнознавчу компетентність. Однак при цьому головною вимогою текстів є виховна та пізнавальна цінність, їх моральний потенціал, а також країнознавчий змісту.

Отже, розглянуті нами науково-методичні праці дають можливість систематизувати комплекс вправ, які використовуються на кожному етапі роботи з країнознавчим текстом, а саме:

- на підготовчому етапі роботи над країнознавчим текстом (передтекстовий) рекомендуємо використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь орієнтуватися в структурно-смісловій організації країнознавчих текстів різних жанрів; розвитку вмінь аналізувати фоновий ілюстративний лінгвокраїнознавчий матеріал; формування мовленнєвих лексичних і граматичних навичок читання країнознавчих текстів; актуалізації фонових лінгвокраїнознавчих знань; формування навичок розпізнавання лінгвокраїнознавчої інформації; розвитку вмінь розуміння лінгвокраїнознавчої інформації. Так, на цьому етапі необхідно, у першу чергу, підготувати учнів до сприйняття лінгвокраїнознавчої інформації та до читання у різних режимах.

Переважна кількість вправ повинна бути умовно-комунікативними та некомунікативними; рецептивні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, оскільки навчання читання не є пріоритетним і зводиться, в основному, до навчання аналізу окремих складових країнознавчого тексту. *(Look at the headings of the text. What information do you think they might contain? In groups, discuss what you know about the topic of the text. What information is already familiar to you? Choose 5-10 new words related to the topic. Write their meanings and use them in sentences. Complete the sentence: "I think the culture of (country name) is different because ...)*

На основному етапі роботи над текстом (текстовий) доцільно використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь пошуково-переглядового читання країнознавчих текстів; розвитку умінь ознайомлювального читання країнознавчих текстів; розвитку умінь вивчаючого читання країнознавчих текстів. Для ефективного формування лінгвокраїнознавчої компетентності необхідними є, насамперед, розвиток вмінь усіх видів читання, на що й потрібно акцентувати увагу в навчальному процесі. Переважна кількість вправ повинна бути умовно-комунікативними та комунікативними: рецептивні, рецептивно-репродуктивні. *(Read the text and find specific information about (a particular aspect, e.g., traditions). Read the text quickly and write a brief summary of the main ideas. Read the text carefully and answer the following questions: What are the three main points mentioned? What information surprised you?).* n

На завершальному етапі роботи над країнознавчими текстами варто використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь аналізувати лінгвокраїнознавчу інформацію; розвитку вмінь інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію; формування та розвитку вмінь створювати лінгвокраїнознавчу портрет англomовних країн, порівнювати його з рідною культурою та створювати власний англomовний культурологічний портрет для англomовного світу; контролю рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності. Переважна кількість вправ повинна бути комунікативними та

умовно комінікативними; рецептивно-репродуктивні та рецептивно-продуктивні. *(Analyze the text. Which arguments from the author do you find most convincing, and why? Write a short essay on the topic: "How does this text change my understanding of (specific topic)?" Choose an English-speaking country mentioned in the text and create its cultural portrait, including traditions, food, and music. Conduct a quiz on vocabulary and key ideas from the text).*

Плануючи урок у старших класах, вчитель має враховувати не тільки тип і вид читання, рівень розуміння країнознавчого тексту, а також специфіку самих текстів і відповідність змісту текстів віку й інтересам учнів (рівню інтелектуального розвитку та їхнім пізнавальним та емоційним запитам) з метою розробки ефективної методики кожного етапу роботи над країнознавчим текстом як засобом формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів.

2.2. Комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів

У даній кваліфікаційній роботі розроблено комплект із 25 вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобом читання країнознавчих текстів у 10 класі. Теми уроків різноманітні, оскільки пробне навчання відбувалося наприкінці року, і учні повторювали та систематизували матеріал, вивчений протягом навчального року.

Урок 1. “General information about the UK”

(Текст розміщено в додатку Б)

Вправа 1.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: занурення в англomовну атмосферу, активізувати лексичний запас слів

Тип: некомунікативна, рецептивна

Інструкція: *Read the text and choose the best title:*

a) The History of the United Kingdom

- b) The Role of the United Kingdom in Europe
- c) The Formation and Evolution of the United Kingdom
- d) The United Kingdom and Its Commonwealth Relations

Вправа 2.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: перевірити рівень розуміння лексичних одиниць під час читання тексту мовчки (вивчаюче читання)

Тип: некомунікативна, рецептивна

Інструкція: *There are five sentences missing from the following text. Read the text and complete gaps 1-5 with sentences A-F. There is one extra sentence that you do not need.*

- A) This marked a significant moment in British history.
- B) Many of these regions have distinct cultural identities.
- C) Over the years, the UK has faced various political challenges.
- D) The impact of these historical events is still felt today.
- E) The UK's relationship with Europe has been complex.
- F) This unification led to a new era of governance.

Вправа 3.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаного тексту.

Тип: некомунікативна, рецептивна

Інструкція: *Fill in the blanks with the appropriate information based on the text.*

1. The United Kingdom comprises the island of Great Britain, which includes _____, _____, and _____.

2. The capital city of the United Kingdom is _____, known for being a leading _____, _____, and _____ center.

3. King Athelstan is known for securing the allegiance of neighboring Celtic kingdoms in the _____ century.

4. Wales was formally united with England through the Acts of Union in _____ and _____.

5. The Act of Union of 1800 led to the formal unification of Ireland with _____.

6. The tensions between Northern Ireland's unionists and nationalists have roots in differing opinions about _____.

7. In June 2016, a referendum resulted in _____ percent of British voters choosing to _____ from the European Union.

Вправа 4.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Answer the following questions based on the text:*

1. What geographical regions make up the United Kingdom?
2. Who was King Athelstan, and why is he significant in the history of the United Kingdom?
3. Describe the process through which Wales became united with England.
4. How did the Act of Union of 1800 affect Ireland's relationship with Great Britain?
5. What were some of the tensions between Northern Ireland and England mentioned in the text?
6. How did the establishment of devolved assemblies in the late 20th century impact relations within the UK?
7. What were the main reasons for the UK's decision to leave the European Union in 2016?

Вправа 5.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації, розвивати комунікативні вміння

Тип: комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Write a timeline of the major events mentioned in the text. Include at least five key events, such as the Acts of Union, the independence of the Republic of Ireland, and the Brexit referendum. Use dates and short descriptions to illustrate each event's significance. Share your ideas to the person next to you and compare them.*

Урок 2. “ National symbols”

(Текст розміщено в додатку В)

Вправа 6.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: занурення в англомовну атмосферу, активізувати лексичний запас слів

Тип: комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Work in pairs. Discuss the following questions. Use the words below to help you answer questions.*

EMBLEM, PATRON, TRINITY

1. What do you think are some common national symbols?
2. Why do you think countries have specific symbols?
3. Can you name the national symbols of your country?

Вправа 7.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: формування країнознавчих знань, активізувати лексичний запас слів

Тип: комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Look at the title “National Symbols.” What do you think the text will discuss? List three things you expect to learn.*

Вправа 8.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: перевірити рівень розуміння лексичних одиниць під час читання тексту про себе (вивчаюче читання)

Тип: некомунікативна, продуктивна

Інструкція: *As you read, underline or highlight the symbols associated with each part of the UK (e.g., flowers, animals, patrons).*

Вправа 9.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: залучити учнів до читання, допомогти зосередитися на змісті тексту (вивчаюче читання)

Тип: некомунікативна, продуктивна

Інструкція: *Create a chart with two columns: “Country” and “National Symbol.” Fill in the chart with the symbols mentioned for England, Scotland, Wales, and Northern Ireland.*

COUNTRY	NATIONAL SYMBOL		
	flower	animal	patron
England			
Scotland			
Wales			
Northern Ireland			

Вправа 10.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації, розвивати навички роботи в групі

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *In small groups, choose the flag of one country from the UK and create a short presentation on its symbols. Discuss both floral and animal symbols, as well as its patron saint and national day. Share your ideas with the rest of the class.*

1.

2

3.

4.

Урок 3. “ London. The places to visit ”

(Текст розміщено в додатку Г)

Вправа 11.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: активізувати фонові лінгвокраїнознавчі знання учнів

Тип: умовно-комунікативна, продуктивна

Інструкція: *Have you ever dreamt of travelling to London? Imagine you have a chance to visit this wonderful city. Before you start your journey, you have to refresh some of your previous general knowledge and answer some questions:*

1. Is London the largest city in the world?
2. What's the population of London?
3. Traditionally London is divided into four parts. Can you name them?
4. What do you know about the City?
5. Who was the St. Paul's Cathedral built by?

6. Who founded the Tower of London? When was it rebuilt?
7. What is the governmental part of London?
8. What building has more historic associations than any other building in London?
9. What is Big Ben?
10. What are the most famous London museums and art galleries?

Вправа 12.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: формувати навички розпізнавання лінгвокраїнознавчої інформації (ознайомлювальне читання)

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Read the text and underline anything that surprises you about London. Discuss with your partner.*

Вправа 13.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: розвивати вміння розуміння лінгвокраїнознавчої інформації

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна

Інструкція: *You have just read about London. Write “Agree” or “Disagree” next to each statement. Provide a brief explanation for your choice in the space given.*

1. London is the political and business center of England.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
2. Statement Very few people work in the City of London.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
3. The Tower of London is currently a functioning prison.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
4. St Paul’s Cathedral was built in the 17th century after the Great Fire.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____

5. Trafalgar Square is known for its two large fountains.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
5. The Prime Minister of the UK lives in Westminster Abbey.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
6. Big Ben refers only to the clock in the Houses of Parliament.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
7. Buckingham Palace is located far from Trafalgar Square.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____
8. You can visit all notable places in London during a short trip.
 Agree or Disagree: _____
 Reasoning: _____

Вправа 14.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: визначити рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності

Тип: комунікативна, рецептивно-репродуктивна

Інструкція: *You have just returned from London where you have learnt a lot about the city and its places to visit. Which of these sentences containing the information from the text are correct? Correct the information.*

1. The heart of London is the City, which is the newest part of the city.
2. The Tower of London has served as a fortress, palace, prison, and zoo.
3. St Paul's Cathedral was completed in 25 years.
4. Trafalgar Square features a tall column that honors Admiral Nelson.
5. Whitehall leads directly to Buckingham Palace.
6. Big Ben is the name of the bell in the clock tower at the Houses of Parliament.
7. Westminster Abbey is more than 900 years old and has many famous individuals buried there.
8. The Queen of England lives in the Tower of London.

9. There are many places to see in London, and you can visit all of them in a short trip.

Вправа 15.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації

Тип: комунікативна, рецептивно-репродуктивна

Інструкція: *You want to participate in the TV programme 'The Wittiest'. The branch of your knowledge is London. Do the test to check your general knowledge before taking part in the casting. Chose the proper item, check yourself with a key.*

1. What is the capital of England?
a) Manchester b) Birmingham c) London d) Liverpool
2. Which famous clock is located at the Houses of Parliament?
a) Big Ben b) Westminster Clock c) London Eye d) The Shard
3. Who designed St Paul's Cathedral?
a) Sir Isaac Newton b) Sir Christopher Wren c) John Nash d) Thomas Telford
4. What is the name of the famous fortress and museum located on the Thames?
a) Tower of London b) Buckingham Palace c) Westminster Abbey d) The British Museum
5. Which square is known for its large column honoring Admiral Nelson?
a) Trafalgar Square b) Leicester Square c) Piccadilly Circus d) Parliament Square
6. What is the official residence of the British Prime Minister?
a) Buckingham Palace b) 10 Downing Street c) The Tower of London c) The Shard
7. Which river runs through London?
a) Seine b) Thames c) Danube d) Rhine
8. Which church is famous for its Poets' Corner?
a) Westminster Abbey b) St Paul's Cathedral c) Southwark Cathedral d) St George's Church
9. What animal is famously associated with the Tower of London?

a) Swans b) Ravens c) Pigeons d) Crows

10. What type of structure is Buckingham Palace?

a) a fortress b) a museum c) a royal residence d) a church

Answer Key: C) A) B) A) A) B) B) A) B) C)

Урок 4. “Famous British Museums and Art Galleries”

Текст розміщено в додатку Д)

Вправа 16.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета вправи: розвиток навичок передбачення змісту, активізації лексичного запасу та ознайомленню з ключовими термінами, що допоможе краще зрозуміти основну ідею тексту

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна

Інструкція: *Look at the title of the text. What do you think the text will discuss? Identify and write down five words or phrases you think are important in understanding the text (e.g., “art gallery,” “antiquities,” “portrait”). Look them up and write a short definition for each.*

Вправа 17.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: розширити словниковий запас та зрозуміти визначення термінів, пов’язаних з мистецтвом

Тип вправи: комунікативна, рецептивно-репродуктивна

Інструкція: *Your friend has some doubts about the explanation of some works of art held by the London Museums and Art Galleries. Match the following words related to “Painting Genres” with their definitions.*

1. a religious painting	a) is a painting or other artistic representation of the sea
2. a landscape	b) is a painting that depicts holy persons or events

3. <i>a seascape</i>	c) is a picture representing a scenery of nature or countryside
4. <i>a portrait</i>	d) is a painting of such unanimated subjects as fruit, flowers or other decorative things
5. <i>a still life</i>	e) is a painting, picture or representation of a person, especially of a face generally drawn from life
6. <i>a battle scene</i>	f) is a painting that depicts aspects of everyday life by portraying ordinary people engaged in common activities
7. <i>a genre picture</i>	g) is a painting that depicts a military conflict or combat

Вправа 18.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета вправи: розвинути вміння зосередитися на основних ідеях тексту і переглядового читання країнознавчих текстів

Тип вправи: некомунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *As you read, write one or two sentences summarizing the main idea after each paragraph. This will help you focus on the key points.*

Вправа 19.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета вправи: розширити словниковий запас, пов'язаний із культурою та мистецтвом; розвинути критичне мислення, аналізуючи інформацію про експонати та колекції

Тип вправи: некомунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Match the words in the first column to their correct meaning in the second column according to the model.*

Model: *The Museum of Mankind is famous for (or houses) collections of portraits of famous British figures.*

1. <i>The National Gallery</i>	a) a museum showcasing the history of the city from its foundation to present day.
2. <i>The National Portrait Gallery</i>	b) an art gallery that houses portraits of famous British personalities.
3. <i>The Tate Gallery</i>	c) a famous museum featuring wax figures of notable people, including politicians and artists.
4. <i>The Victoria and Albert Museum</i>	d) a collection renowned for fine and applied arts, named after a royal couple.
5. <i>The British Museum</i>	e) an art gallery recognized for its collection of Dutch paintings, especially by Rembrandt.
6. <i>The Madame Tussaud's Museum</i>	f) a museum that holds one of the richest collections of antiquities in the world.
7. <i>The Museum of London</i>	g) an art gallery with a significant collection of British paintings, including genre pictures and still lives.
8. <i>Museum of Moving Image</i>	h) a museum that illustrates the history of cinema.

Вправа 20.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета вправи: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації, розвивати навички письма

Тип вправи: некомунікативна, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Imagine you are a visitor at one of the museums mentioned. Write a brief diary entry about your experience, including what you saw, how it made you feel, and any interesting interactions you had. Write a short paragraph about which museum you would like to visit and why. Use specific details from the text to support your choice.*

Урок 5. Holidays and traditions of the United Kingdom (Текст розміщено в додатку Е)

Вправа 21.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: занурення в англомовну атмосферу, активізувати лексичний запас слів

Тип: умовно-комунікативна, продуктивна

Інструкція: *Introduce key terms: **tradition, celebration, rights, harvest, festival.** Ask students to guess their meanings and use them in sentences.*

Вправа 22.

Етап: дотекстовий (Pre-reading)

Мета: ознайомити учнів з історичними, етнічними, країнознавчими і соціокультурними знаннями про традиційні та свята Сполученого Королівства, активізувати лексичний запас слів

Тип вправи: умовно-комунікативні, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Look at pictures of holidays in the United Kingdom and their names. Match them. Read the information about each holiday in the text and write out the main information, guessing which holidays it is about. Discuss your guesses in pairs.*

Names of holidays: *Woman's Day, Children's Day, Earth's Day, New Year, Father's Day, The Harvest Festival, Mother's Day, St. Valentine's Day, April Fool's Day, Thanksgiving Day, Halloween*

4

5

6

7

8

9

Вправа 23.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: перевірити рівень розуміння змісту прочитаного тексту, розвиток критичного мислення

Тип вправи: комунікативні, продуктивна

Інструкція: *You have read the text about the holidays and traditions of the United Kingdom. Can you answer the following questions? Compare the celebration of the holiday in UK and Ukraine?*

1. What is the significance of Woman's Day in the UK?
2. How do people typically celebrate Christmas in the UK?
3. What organization decides the date for Children's Day, and what is the main focus of this holiday?
4. When is Earth Day celebrated, and what activities do people participate in on this day?
5. What traditional customs are associated with New Year's Eve in the UK?
6. What types of gifts are commonly given on Father's Day?
7. What does the Harvest Festival celebrate, and when does it typically take place?

8. When is Mother's Day celebrated in the UK, and what is a common way children express their love for their mothers?

Вправа 24.

Етап: текстовий (While-reading)

Мета: навчити учнів підкреслювати ключові деталі та аналізувати інформацію що сприяє кращому розумінню тексту, розширити знання учнів про свята та традиції, їх значення та особливості

Тип вправи: комунікативні, рецептивно-продуктивна

Інструкція: *Divide the holidays which were mentioned in the text into categories: Celebration of People, Environmental Awareness, and Seasonal Festivals. As students read, they should underline key details about each holiday, such as dates and unique customs. Ask them to give a brief explanation for why you placed each holiday in its category.*

Вправа 25.

Етап: післятекстовий (Post-reading)

Мета: перевірити якість засвоєння прочитаної інформації, розвивати комунікативні вміння

Тип: комунікативна, рецептивно- продуктивна

Інструкція: *Get divided into groups of 3-4 students, discuss which holiday you find most interesting and why. Consider aspects like traditions, personal significance, and cultural importance. Share a response about how the holidays in the UK compare to those in your own country. Which ones would you like to celebrate, and why?*

2.3. Аналіз результатів пробного навчання

Пробне навчання проводилося для перевірки припущення про те, що читання країнознавчих текстів позитивно впливають на розвиток

лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів та сприяють кращому засвоєнню інформації.

До проведення пробного навчання був залучений 10 клас Комаргородського ліцею Томашпільської селищної ради Вінницької області. Загальна кількість учнів – п'ятнадцять. Пробне навчання було проведене з 16.05.24 по 29.05.24 року. Пробне навчання проводилось протягом 5 уроків та відбувалося у три етапи: 1) проведення вхідного зрізу на початку пробного навчання; 2) пробне навчання за розробленим комплексом вправ; 3) проведення вихідного зрізу на заключному етапі пробного навчання.

Для оцінки сформованості в учнів лінгвокраїнознавчої компетентності на початок пробного навчання, як вхідний зріз, ми використали тестування, яке дозволило об'єктивно оцінити рівень знань учнів.

Приклад тесту, використаного при виявленні рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності, наведено у додатку Ж. Де, максимальна кількість становить 12 балів.

До вихідного зрізу на заключному етапі пробного навчання ми включили тестування ідентичної складності як під час вхідного зрізу.

Об'єктами нашого контролю рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання англomовних текстів є сукупність якостей, що визначають підготовленість, потенційну можливість учня до успішного спілкування та взаємодії в іншомовному середовищі. Це включає в себе здатність розуміти і використовувати іноземну мову в різних контекстах, знання культурних особливостей країни, мову якої вивчають, а також вміння аналізувати та інтерпретувати інформацію з різних джерел.

Крім того, важливими є такі аспекти, як критичне мислення, здатність до міжкультурної комунікації, а також навички самоосвіти та саморозвитку, які сприяють постійному вдосконаленню рівня мовної компетенції. Зокрема, учні мають бути здатні адаптувати свої комунікативні стратегії відповідно до ситуації та співрозмовника, проявляти чутливість до культурних нюансів та

активно використовувати різноманітні ресурси для підтримки своєї мовної практики.

Ми вважаємо доцільним виділити наступні критерії оцінювання рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів старших класів, а саме:

Когнітивний критерій – здатність учнів усвідомлено сприймати та інтерпретувати інформацію з англomовних текстів, демонструючи знання про країну, її мову, культуру, історію та традиції; уміння узагальнювати та систематизувати лінгвокраїнознавчі аспекти, а також аналізувати та критично осмислювати прочитане, виявляючи глибоке розуміння контексту.

Даний критерій дозволяє оцінити, наскільки учні здатні оперувати знаннями про мову та культуру, а також їхню здатність до аналізу та критичного осмислення отриманої інформації.

Праксіологічний критерій – уміння учнів ефективно застосовувати отримані знання про мову, культуру та традиції в реальних комунікативних ситуаціях; здатність адаптувати свої мовні та культурні практики відповідно до ситуації і культури співрозмовника.

Праксіологічний критерій відображає рівень практичної підготовленості учнів до використання своїх лінгвокраїнознавчих знань у житті.

Мотиваційно-ціннісний критерій – усвідомлення учнів значущості вивчення англійської мови через вивчення культур, бажання спілкуватися з носіями мови; розуміння та прийняття культурних цінностей інших народів, готовність до міжкультурної комунікації; позитивне сприйняття та толерантне ставлення до цінностей, властивих іншомовній культурі.

Мотиваційно-ціннісний критерій дозволяє оцінити, наскільки учні не лише мають знання, а й усвідомлюють їхнє значення та цінність у житті.

Згідно з програмними вимогами на кожному етапі навчання англійської мови у закладах загальної середньої освіти розрізняють три рівні сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності: низький, середній, високий

[38].

Максимально можлива кількість балів, отриманих за виконання тестових завдань – 12. Тому, низький рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності повинен бути зафіксований в учнів, які отримали 4-6 балів, середній рівень – в учнів, які отримали 7-9 балів, достатній рівень – в учнів, високий рівень – в учнів, які набрали 10-12 бали. При неправильній відповіді учні не отримували балів.

Характеристика критеріальних рівнів сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів 10-го класу відображена в таблиці додатку Ж.

Отже, на першому пробному занятті було проведено вхідний зріз, який допоміг визначити рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності кожного учня. Результати вхідного зрізу представлені на рис. 2.1. Аналізуючи діаграму, можемо зазначити, що, більшість учнів продемонструвало задовільний рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності, а саме: 2 учнів мають високий рівень сформованої лінгвокраїнознавчої компетентності, 5 – достатній рівень, 6 – середній та лише 2 учнів мають початковий рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності. Середній бал становив 6,5.

Рис. 2.1 Результати вхідного зрізу знань учнів 10 класу на початку пробного навчання

Відповідно, під час проведення пробного навчання учням були запропоновані завдання із розробленого комплексу вправ. На рисунку 2.2. продемонстровано результати учнів після першого пробного уроку. Мінімальне та максимальне значення не відрізняються від першого уроку та варіюються від 3 до 11, середній бал становить 6,6. Це дає нам підставу зробити висновок, що учні дещо збільшили свої результати та краще засвоїли матеріал.

Рис. 2.2. Результати учнів на першому пробному занятті

На рисунку 2.3. представлені оцінки успішності учнів після другого пробного уроку, де найнижча оцінка 4, тобто середній рівень, а найвища – 11, тобто високий рівень. За результатами третього пробного заняття можна відзначити, що учні доволі добре освоїли нові лексичні одиниці та опрацювали країнознавчий текст. Середній бал становить 6,9.

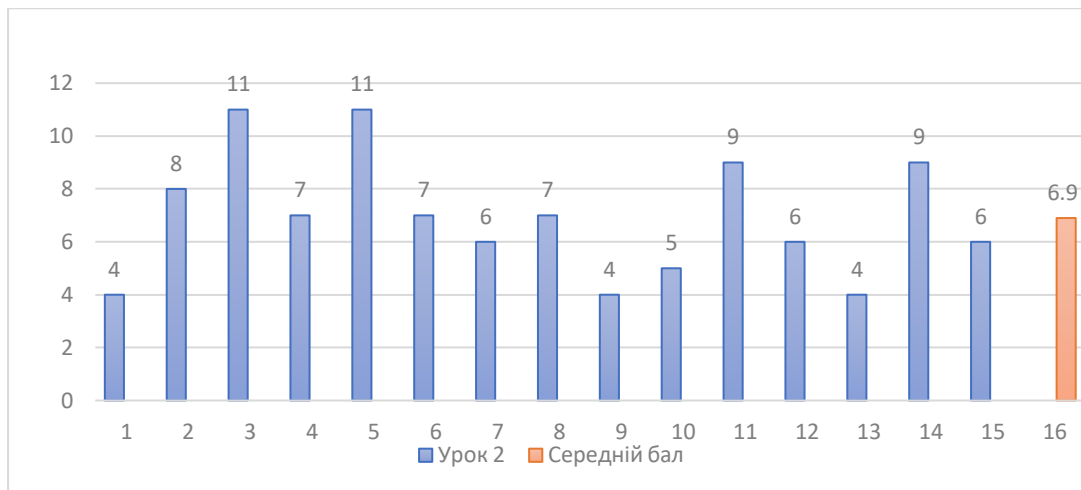

Рисунок 2.3. Результати учнів на другому пробному занятті

На рис. 2.4 представлені оцінки учнів за підсумками третього заняття. Тут можна спостерігати варіювання від 5 до 11. З діаграми зрозуміло, що 2 учнів виконали завдання на високому рівні, 8 – на достатньому, 5 – на середньому. Середній бал становить 7. Можемо зробити висновок, що учні краще почали сприймають і запам'ятовують навчальний матеріал, ніж на попередніх заняттях.

Рис. 2.4. Результати учнів на третьому пробному занятті

На рисунку 2.5. представлені оцінки успішності учнів за підсумковий пробний урок, на якому проводився вихідний зріз. Аналізуючи діаграму, можемо зробити висновок, що учні значно покращили свій результат

сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності, так як 3 учні виконали завдання на високому рівні, 7 – на середньому, 5 – на достатньому. Середній бал – 7,3.

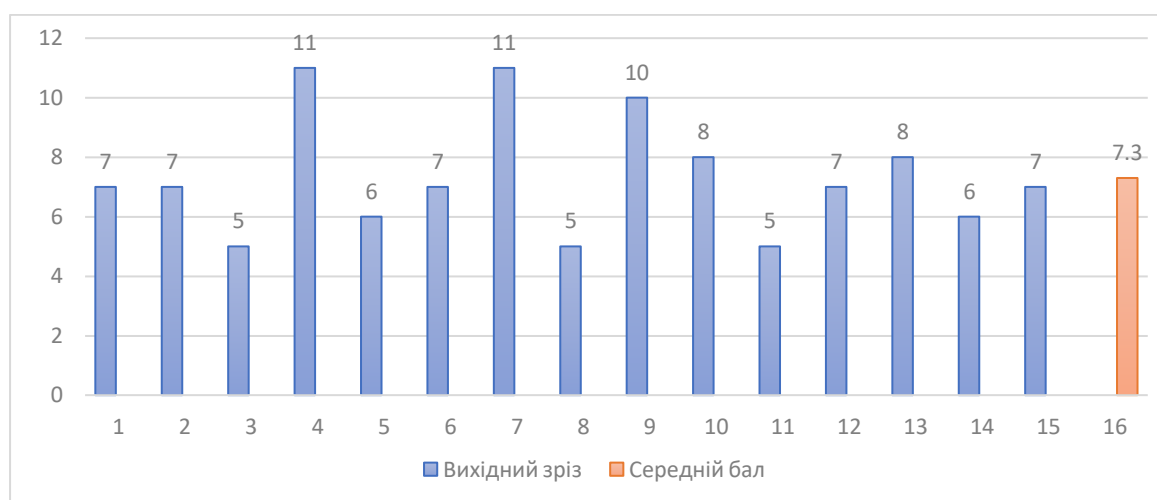

Рис. 2.5. Результати підсумкового пробного заняття

Для порівняння загальної успішності сформованості іншомовної лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів на усіх уроках пробного навчання було складено рис. 2.6, що демонструє плавну зміну результатів. На даній діаграмі можна помітити, що середній бал зрізу знань значно відрізняється від середнього балу за підсумкове заняття. У порівнянні з вхідним зрізом, більшість учнів продемонструвало середній рівень сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності.

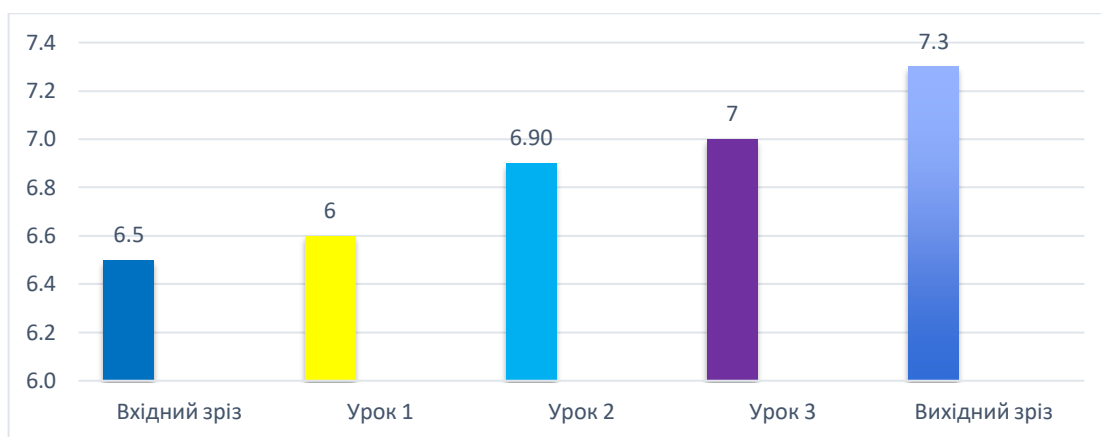

Рис. 2.6. Порівняння результатів за період пробного навчання

Якщо розрахувати середні бали у відсотках (див. табл. 2.2.), то можемо побачити, що учні покращили свої результати на 6% за три заняття у порівнянні з вхідним зрізом. Зіставляючи цей результат з коротким періодом пробного навчання, можна зробити висновок про те, що використання країнознавчих текстів освітньому процесі є ефективним методом формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі.

Таблиця 2.2.

Середні бали учнів за період пробного навчання у відсотках

	Вхідний зріз	Урок 1	Урок 2	Урок 3	Вихідний зріз
Середній бал	6,5	6,6	6,9	7,0	7,3
%	54	55	57	58	60

Рис. 2.7. Середні бали учнів за період пробного навчання у відсотках

Таким чином, можна зробити висновок про те, що використання країнознавчих текстів на уроках англійської мови сприяє підвищенню рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності, а завдяки різноманітності вправ, які можна застосовувати під час роботи з такими текстами, учні отримують можливість не лише збагатити свій лексичний запас та вдосконалити мовні навички, але й глибше зануритися в культурні та соціальні аспекти англійськомовних країн. Крім того, використання країнознавчих текстів формує в учнів старшої школи позитивне ставлення до вивчення мови, адже

вони бачать практичну цінність отриманих знань і можливість їх використання у реальному житті. Таким чином, інтеграція країнознавчих матеріалів в освітній процес забезпечує всебічний розвиток учнів і сприяє формуванню їхньої лінгвокраїнознавчої компетентності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було описано особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів та з'ясовано, що в залежності від комунікативної мети, визначають три основні види читання: вибіркове, ознайомлювальне, вивчаюче читання.

Розглянуті науково-методичні праці дають можливість систематизувати комплекс вправ, які використовуються на кожному етапі роботи з країнознавчим текстом, а саме: на передтекстовому етапі роботи над рекомендовано використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь орієнтуватися в структурно-смісловій організації країнознавчих текстів різних жанрів; розвитку вмінь аналізувати фоновий ілюстративний лінгвокраїнознавчий матеріал; формування мовленнєвих лексичних і граматичних навичок читання країнознавчих текстів; актуалізації фонових лінгвокраїнознавчих знань; формування навичок розпізнавання та розуміння лінгвокраїнознавчої інформації. Переважна кількість вправ повинна бути умовно-комунікативними та некомунікативними, оскільки навчання читання не є пріоритетним і зводиться, в основному, до навчання аналізу окремих складових країнознавчого тексту. На текстовому етапі доцільно використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь пошуково-переглядового читання країнознавчих текстів; розвитку умінь ознайомлювального читання країнознавчих текстів; розвитку умінь вивчаючого читання країнознавчих текстів. Переважна кількість вправ повинна бути умовно-комунікативними та комунікативними. На післятекстовому етапі варто використовувати підгрупи вправ для: розвитку вмінь аналізувати лінгвокраїнознавчу інформацію; розвитку вмінь інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію; формування та розвитку вмінь створювати лінгвокраїнознавчу портрет англомовних країн, порівнювати його з рідною культурою та створювати власний англомовний культурологічний портрет для англомовного світу; контролю рівня

сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності. Переважна кількість вправ повинна бути комунікативними.

Розроблено комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів старших класів із застосуванням країнознавчих текстів, який складається з 25 вправ, які виконуються на дотекстовому, текстовому і післятекстовому етапах роботи з країнознавчим текстом.

Показано, що країнознавчі тексти надають користувачам велику кількість різноманітних вправ для вивчення англійської мови та допомагають перевірити рівень розуміння й аналізу тексту.

Описано організацію й проведення пробного навчання з метою формування лінгвокраїнознавчої компетентності в учнів старших класів, яке застосовувалось протягом 5 уроків. На початку пробного навчання було проведено зріз знань для об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів щодо рівня сформованості лінгвокраїнознавчої компетентності.

Проаналізувавши оцінки учнів після пробного навчання та склавши графіки, з'ясовано, що учні покращили свої результати навчання та успішно опанували читання різних видів на основі комплексу вправ, що застосовувався.

ВИСНОВКИ

З'ясовано, що лінгвокраїнознавча компетентність – це інтегрована здатність учнів старших класів, яка включає знання мовних і культурних аспектів країни, мова якої вивчається, вміння аналізувати та інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію, а також здатність ефективно комунікувати в міжкультурних контекстах. Вона охоплює як мовленнєві навички, так і знання про історію, традиції, соціальні норми та культурні особливості країни, що вивчається, що сприяє глибшому розумінню її мови та культури.

Розглянуто наукові праці і досліджено, що в змістовий склад лінгвокраїнознавчої компетентності виокремлюються три основних компетентності, якими має оволодіти старшокласник, щоб стати повноправним учасником міжкультурного діалогу з носіями англійської мови, а саме: лінгвістична, культурознавча соціокультурна компетентності.

Проаналізовано країнознавчий текст як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі та з'ясовано, що це текстовий матеріал, який використовується в навчальному процесі для розвитку знань та навичок мовних елементів в культурному контексті та надає учням інформацію про культуру, історію, географію, соціальні норми, традиції та інші аспекти країни, мова якої вивчається. Він забезпечує інтеграцію мовних і культурних знань, необхідних для успішного міжкультурного спілкування.

Розглянуто принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів та виокремлено наступні критерії відбору, як от: *якісні критерії* відбору країнознавчих текстів критерій поділяємо на *критерії змісту* (автентичність, інформативність, мотиваційний потенціал, змістова цінність та цікавість текстів для читання, різноманітність, доступність та посиленість, відповідність інтересам старшокласників) та *мовні критерії* відбору (лексична, граматична та стилістична складність). До кількісного критерію відноситься обсяг текстового матеріалу.

Описано особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів та з'ясовано, що в залежності від комунікативної мети, визначають три основні види читання: вибіркове, ознайомлювальне, вивчаюче читання. Розглянуті науково-методичні праці дали можливість систематизувати комплекс вправ, які використовуються на трьох етапах роботи над країнознавчим текстом: дотекстовий, текстовий, післятекстовий.

Було організоване та проведене пробне навчання англомовного читання учнів старших класів. Пробне навчання проводилось з учнями 10 класу протягом 5 уроків. На початку пробного навчання було проведено зріз знань для об'єктивного оцінювання результатів учнів.

Ми проаналізували оцінки учнів після пробного навчання і на їх основі склали графіки успішності. З'ясовано, що учні покращили свої результати та успішно опанували країнознавчі тексти, що сприяло розвитку лінгвокраїнознавчої компетентності. Отже, в процесі пробного навчання були досягнені поставлені цілі та задачі, доведено актуальність, результативність підготовленої методики на формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів та доречність її застосування у загальноосвітній школі з в учнів старших класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид. Київ: Академія, 2009. 376 с.
2. Бачинська І. А. Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетенції учнів старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 217 с.
3. Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 216 с.
4. Беценко Т. П. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту на уроці літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2016. №19/21 С. 8-10.
5. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів: дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.02. Київ, 2006. 206 с.
6. Бирюк О. В. Методичні передумови формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів при навчанні читання іншомовних текстів читання. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2007. №48. С. 67-68.
7. Бистрицька Н.Ю. Використання зорових та слухозорових опор для формування монологічного мовлення. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-zorovih-ta-sluhozorovih-opor-dlya-formuvannya-monologichnogo-movlennya-260237.html>
8. Білянська І. П., 2018. Формування англомовної аудитивної компетентності майбутніх учителів із використанням аудіокниг художніх творів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Тернопіль, 2018. 317 с.
9. Бірецька Л. С. Лексична навичка як об'єкт формування у майбутніх медичних працівників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного*

університету Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. 2012. Вип. 101. С. 35-38.

10. Бірецька Л. С. Критерії відбору навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетентності майбутніх лікарів у процесі професійно орієнтованого читання. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2013. № 27. С 232–238.

11. Богданова Н. Г. Експериментальна перевірка методики використання електронного навчального курсу при вивченні культурології та її вплив на когнітивну сферу студентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1. С. 53-57.

12. Божко Н. В. Теоретичні засади розвитку лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/28084>.

13. Бориско Н. Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения). Монография, Київ: Изд. центр КГЛУ, 2004. 268 с.

14. Веклич Ю.І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Молодь і ринок*. 2012. № 3 (86). С. 118-121.

15. Вишневська К. Імітаційно-рольове навчання як процес підвищення комунікативної культури студентів економічної вищої школи. *Педагогіка вищої та середньої школи. Зб. наук. праць*. Кривий Ріг: КДПУ, 2015. Випуск 11. С. 211-216.

16. Вітренко А.В. Основні компоненти лінгвокраїнознавчої компетенцію *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Випуск 29. С. 138-143.

17. Гадкевич Л. Інтерактивні технології. *Завуч*. 2014. № 6. С. 34

18. Галапчук-Тарнавська О. М., Міщук І. М. Формування навичок читання автентичних текстів на уроках англійської мови в основній школі.

Наукові записки Національно- го університету «Острозька академія»: серія «Філологія». 2019. Вип. 6 (74), С. 165-167.

19. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи. *Тема.* 2014. № 3/4. С. 229-232.

20. Голованчук Л. П. Навчання учнів основної загальноосвітньої школи культурно-країнознавчої компетенції на уроках англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. С. 68.

21. Дімова, Л. С. Відбір та організація лінгвокраїнознавчої лексики для навчання студентів мовних вузів спілкування в суспільно-побутовій сфері : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2016. с. 17.

22. Зевако В. І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на заняттях з української мови як іноземної (навчально-методичні матеріали) URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32427>.

23. Кардаш Л. В. Поняття медіатексту як базової категорії медіалінгвістики. *Молодий вчений.* 2017. № 4 (44), квітень. С. 146–149, с. 366.

24. Ковальчук І. Г. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі: підходи та методи. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки.* 2019. Вип.159. С. 79-84.

25. Кузнецова О. І. Використання країнознавчих текстів у навчанні іноземних мов. Харків: ХНУ, 2022. 107 с.

26. Кузьменко Ю. В. Основи лінгвокраїнознавства. Харків : Видавництво, 2017. С. 4.

27. Левченко Н. В. Країнознавство в сучасному навчанні іноземних мов: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2020. 250 с.

28. Малихін О. В., Карпюк В. А. Методика застосування ікт у процесі формування лінгвокраїнознавчої компетентності студентів-філологів. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2018. Том 68, № 6. с. 114.

29. Мартинюк В. Інтерактивний проект як засіб стимулювання мовленнєвої діяльності студентів університету: дис... канд. наук: 13.00.09. Київ, 2009. 238 с.

30. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

31. Мормуль А. Особливості формування лінгвокраїнознавчої компетенції майбутніх вчителів іноземної мови на початковому етапі ВНЗ <http://eprints.zu.edu.ua/11304/1/4%2C%202006.pdf>

32. Навчання читання англійською мовою студентів мовних факультетів. Навчальний посібник з курсу методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти / Т. Є. Єременко, О. М. Трубіщина, І. О. Лук'янченко, А. А. Юмрукуз. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2018. 201 с.

33. Новохатько Л. Г. Відбір текстів художньої літератури для формування німецькомовної компетенції в читанні у майбутніх філологів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2019. № 12. 70-78.

34. Осадча Н. В. Здатність та готовність до міжкультурного спілкування як компонент лінгвосоціокультурної компетентності. *Вісник Глухівського НПУ імені О. Довженка. Серія: педагогічні науки*. 2017. № 27, 156-164.

35. Осадча Н. В., 2018. Формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному читанні на уроках країнознавства : дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.02. Київ, 248.

36. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник. Київ: Академія, 2015. 328 с.

37. Погода Т. А. Міжетнічні відносини у студентському середовищі. *Демографія та соціальна економіка*. 2010. № 2. С. 95.

38. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова як друга іноземна 10-11 класів. Профільний рівень. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>

39. Рудак Л. Г. Комунікативні компетенції під час навчання читання на уроках іноземної мови в початкових класах, особливості їх формування. URL: <https://naurok.com.ua/komunikativni-kompetenci-pid-chas-navchannya-chitannya-na-urokah-inozemno-movi-v-pochatkovih-klasah-osoblivosti-h-formuvannya-303194.html>

40. Сабітова А. П. Лінгвокраїнознавчий аспект викладання іноземної мови. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13046>

41. Сафонова В. В. Лінгвокраїнознавча компетентність: структура і компоненти. Київ: Видавництво, 2018. С. 72.

42. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.

43. Сем'ян Н. В. Формування у майбутніх філологів англomовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 238 с.

44. Соловйова С. В. Міжкультурна комунікація в навчанні іноземним мовам. Київ: Наукова думка, 2019. С.19.

45. Тарнопольський О. Б., Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Навчальний посібник, Київ: Фірма «ІНКОС», 2016. 248 с.

46. Томашевська А. Ю. Формування у майбутніх фармацевтів англomовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Тернопіль, 2019. 279 с.

47. Ференчук-Піонтковська І. О., Методика формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук :13.00.02. Тернопіль, 2019. 288 с.

48. Холодова Т. А. Країнознавство як складова навчання іноземних мов. Одеса: ОНУ, 2017. С.75.
49. Шевченко Л., Сизонов Д. Критерії диференціації усного та писемного тексту в лінгвоекспертизі. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2021. Вип. 42. С. 28-42.
50. Яцишин О.М. Автолінгводидактика як теорія і практика самонавчання іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. Випуск 42. С. 486-490.
51. Britta Freitag-Hild. Teaching Culture-Intercultural Competence, Transcultural Learning, Global Education. *Teaching English as a Foreign Language*. 2018. P. 159-175.
52. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 2017. 124 c
53. Cortazzi M., & Jin L. Cultural Mirrors: Materials and Methods in the Teaching of Cultures. In: E. H. M. M. S. A. (Ed.). *Teaching Languages and Cultures*. London: Continuum. 2019.
54. Davitishvili N. Cross-Cultural Awareness and Teaching English as a Second Language in the Context of Globalization. *Sino-US English Teaching*. 2017. Vol.14. № 9.P. 649-668.
55. Garton Sue. Teaching With Technology, Programme 4. URL: <http://marylandpublicschools.org/about/Documents/DEE/ProgramApproval/Reading/SecondaryContentAreasInformation.pdf>.
56. Hirsch E. D. The Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know. Houghton mifflin company. Boston. NY., 2012. 647 p.
57. Kidwell T. Teaching about Teaching about Culture: The Role of Culture in Second Language Teacher Education Programs. *TESL-EJ*. 2019.Vol.22. №4. P. 1-16.

58. Nuttall Ch. Teaching Reading Skills in a Foreign Language. Oxford: Oxford University Press., 2016. Pp. 174
59. Ontario. Ministry of Education. URL: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/elementary.html>.
60. Ramsay C. M., Sperling R. A., Dornish M.M. A comparison of the effects of students' expository text comprehension strategies. *Instructional Science* 2019. No 38. P. 551-570.
61. Risager K. Language and Culture: Global Flows and Local Complexity. Clevedon: Multilingual Matters, 2016. Pp. 45.
63. Robertson C, Acklam R. Action Plan for Teachers. British Broadcasting Corporation, 2016. 44 p.
64. Roliak A., Matiienko O., Koliadych, Yu., Yatsyshin O, ODakaliuk O. Adults as non-traditional students in the tertiary education of Denmark and Ukraine: comparative discourse of structural, psychologic and pedagogic peculiarities. *Independent Journal of Management & Production*. 2020. , № 11(9). P. 2215-2234.
65. Smith F. Understanding Reading: A Psycholinguistic Analysis of Reading and Learning to Read (6th Edition). URL: https://archive.org/stream/UnderstandingReading-FrankSmith/frank-smith-reading_djvu.txt.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ireland

1) Irish culture has had a significant influence on other cultures, especially in the field of literature. Alongside mainstream Western culture, a strong indigenous culture exists, as expressed through Gaelic games, Irish music, Irish language, and Irish dance. The island's culture shares many features with that of Great Britain, including the English language, and sports such as association football, rugby, horse racing, golf, and boxing.

2) Gaelic Ireland had emerged by the 1st century AD. The island was Christianised from the 5th century onwards. During this period Ireland was divided into many petty kingships under provincial kingships (Cúige "fifth" of the traditional provinces) vying for dominance and the title of High King of Ireland. In the late 8th century to early 11th century AD Viking raids and settlement took place culminating in the Battle of Clontarf on 23 April 1014 which resulted in the ending of Viking power in Ireland. Following the 12th century Anglo-Norman invasion, England claimed sovereignty. However, English rule did not extend over the whole island until the 16th-17th century Tudor conquest, which led to colonisation by settlers from Britain. With the Acts of Union in 1801, Ireland became a part of the United Kingdom. A war of independence in the early 20th century was followed by the partition of the island, leading to the creation of the Irish Free State, which became increasingly sovereign over the following decades until it declared a republic in 1948 (Republic of Ireland Act, 1948) and Northern Ireland, which remained a part of the United Kingdom.

3) The geography of Ireland comprises relatively low-lying mountains surrounding a central plain, with several navigable rivers extending inland. Its lush vegetation is a product of its mild but changeable climate which is free of extremes in temperature. Much of Ireland was woodland until the end of the Middle Ages. Today, woodland makes up about 10% of the island, compared with a European average of over 33%, with most of it being non-native conifer plantations. The Irish climate is influenced by the Atlantic Ocean and thus very moderate, and winters are milder than expected for such a northerly area, although summers are cooler than those in continental Europe. Rainfall and cloud cover are abundant.

4) Ireland is an island in the North Atlantic Ocean, in north-western Europe. It is separated from Great Britain to its east by the North Channel, the Irish Sea, and St George's Channel. Ireland is the second-largest island of the British Isles, the third-largest in Europe, and the twentieth-largest in the world. Geopolitically, the island is divided between the Republic of Ireland (officially named Ireland), a sovereign state covering five-sixths of the island, and Northern Ireland, which is part of the United Kingdom. As of 2022, the population of the entire island is just over 7 million, with 5.1 million in the Republic of Ireland and 1.9 million in Northern Ireland, ranking it the second-most populous island in Europe after Great Britain.

Країнознавчий текст на перший пробний урок

GENERAL INFORMATION ABOUT THE UK

United Kingdom, island country located off the northwestern coast of mainland Europe. The United Kingdom comprises the whole of the island of Great Britain –which contains England, Wales, and Scotland – as well as the northern portion of the island of Ireland. The name Britain is sometimes used to refer to the United Kingdom as a whole. The capital is London, which is among the world's leading commercial, financial, and cultural centres. Other major cities include Birmingham, Liverpool, and Manchester in England, Belfast and Londonderry in Northern Ireland, Edinburgh and Glasgow in Scotland, and Swansea and Cardiff in Wales.

United Kingdom, island country located off the northwestern coast of mainland Europe. The United Kingdom comprises the whole of the island of Great Britain –which contains England, Wales, and Scotland – as well as the northern portion of the island of Ireland. The name Britain is sometimes used to refer to the United Kingdom as a whole. The capital is London, which is among the world's leading commercial, financial, and cultural centres. Other major cities include Birmingham, Liverpool, and Manchester in England, Belfast and Londonderry in Northern Ireland, Edinburgh and Glasgow in Scotland, and Swansea and Cardiff in Wales.

The origins of the United Kingdom can be traced to the time of the Anglo-Saxon king Athelstan, who in the early 10th century ce secured the allegiance of neighbouring Celtic kingdoms and became “the first to rule what previously many kings shared between them,” in the words of a contemporary chronicle. Through subsequent conquest over the following centuries, kingdoms lying farther afield came under English dominion. Wales, a congeries of Celtic kingdoms lying in Great Britain's southwest, was formally united with England by the Acts of Union of 1536 and 1542. Scotland, ruled from London since 1603, formally was joined with England and Wales in 1707 to form the United Kingdom of Great Britain. (The adjective “British” came into use at this time to refer to all the kingdom's peoples.) Ireland came under English control during the 1600s and was formally united with Great Britain through the Act of Union of 1800. The republic of Ireland gained its independence in 1922, but six of Ulster's nine counties remained part of the United Kingdom as Northern Ireland. Relations between these constituent states and England have been marked by controversy and, at times, open rebellion and even warfare. These tensions relaxed somewhat during the late 20th century, when devolved assemblies were introduced in Northern Ireland, Scotland, and Wales. Nonetheless, even with the establishment of a power-sharing assembly after referenda in both Northern Ireland and the Irish republic, relations between Northern

Ireland's unionists (who favour continued British sovereignty over Northern Ireland) and nationalists (who favour unification with the republic of Ireland) remained tense into the 21st century.

The United Kingdom retains links with parts of its former empire through the Commonwealth. It also benefits from historical and cultural links with the United States and is a member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO). Moreover, the United Kingdom became a member of the European Union in 1973. Many Britons, however, were sometimes reluctant EU members, holding to the sentiments of the great wartime prime minister Winston Churchill, who sonorously remarked, "We see nothing but good and hope in a richer, freer, more contented European commonalty. But we have our own dream and our own task. We are with Europe, but not of it. We are linked, but not comprised. We are interested and associated, but not absorbed." Indeed, in June 2016, in a referendum on whether the United Kingdom should remain in the EU, 52 percent of British voters chose to leave. After much negotiation, several deadline extensions, prolonged domestic political discord, and two changes of prime minister, an agreement on "Brexit" (British exit from the EU) was reached that satisfied both the EU and the majority of Parliament. Thus, on January 31, 2020, the United Kingdom would become the first country to withdraw from the EU.

Додаток В

Країнознавчий текст на другий пробний урок

NATIONAL SYMBOLS

Every country has its specific culture and peculiarities which can be found in their symbols. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland consists of four countries: England, Scotland, Wales and Northern Ireland. Each of them has its symbols and usually there are two types of them official and unofficial ones.

England is the main part of the UK as there is its capital – London city. The floral emblem and at the same time the symbol of England is the red rose. This flower has become a symbol since the Civil war which is called War of roses (1455-1485). The winner was the Royal Family with a red rose as a family symbol. Besides the floral symbol England has the national animal of England and it is a lion.

The national flower in Scotland is the Thistle or sometimes it is called Scottish Bluebell. It became the symbol in the 15th century when this prickly-leaved violet flower was used as the defense of the border of the country. Scotland also has its national animal and it is a unicorn

Wales has the symbol spring flower daffodil.

There are many versions about the origin of this symbol, but the main was told by Shakespeare in his poem in which Welsh archers wore this flower in the battle of Agincourt in 15th century for easy distinguishing from the enemies.

Sometimes it is possible to find the leek as the symbol of Wales. Welsh national animal is a red dragon which is also on the Welsh flag.

And the Northern Ireland also has its own flower symbol it is shamrock. The legend told that with the help of this three-leaf plant St. Patrick explained the Trinity. He said that the Father, the Son and the Holy Spirit can't exist separately as the shamrock can't be with one leave. And later his followers used to wear the shamrock on St. Patrick's Day.

Besides the flower symbols every part of the UK has its own patron. It is possible to call them the saint symbols.

In England St. George is a patron and in his honor every year on the 23rd April a national day, the Day of St. George, is celebrated there. The national day in Wales is on the 1st March and this day dedicated to St. David who is the patron of Wales. The patron of Scotland is St. Andrew and Scotsmen celebrate on the 30th November the national day, St. Andrew day. St. Patrick is a saint patron of the Northern Ireland and on the 17th of March it is a great holiday, the day of St. Patrick.

All the floral and saint symbols of the UK countries can be called unofficial and the official symbols are their flags and emblems. The official symbol of England is the Cross of St. George the red crosses on the white ground. The national flag of Wales is called the Welsh dragon. There is a red dragon on the white and green ground. The national flag of the Scotland is the Cross of St. Andrew the white diagonal crosses on the blue ground. And the national flag of Northern Ireland is the Cross of St. Patrick red diagonal crosses on the white ground.

Besides the individual symbols and the emblems the UK has the common symbol the Union Jack. It is a flag which unites the peculiarities of the patrons of England, Wales and Scotland.

Додаток Г

Країнознавчий текст на третій пробний урок

LONDON - THE PLACES TO VISIT

London is the capital of England. It is its political and business centre. The heart of London is the City. It is the oldest part of London. Many people work in the City but very few live there. There are a lot of banks and other offices there are too. You can visit some interesting places in the City or near it. One of them is the Tower of London. The Tower of London was a fortress, a palace, a prison and the King's Zoo.

Now it is a museum. You can see a lot of interesting things in the rooms of the White Tower. Its square walls are white and very tall.

William the Conqueror built it in the 11th century. There are always black ravens in the Tower of London. People keep them in the Tower of London and look after them very well as they believe that London will be rich while ravens live there.

One of the greatest English churches, St Paul's Cathedral, is not far from the Tower of London. The famous English architect Sir Christopher Wren built it in the

17th century after the Great Fire. It took Sir Christopher Wren 35 years. It is a beautiful building with many columns and towers. In one of its towers there is one of the largest bells in the world.

Trafalgar Square is in the centre of London. Some people say it is the most beautiful place in London. In the middle of the square stands a tall column. It is a monument to Admiral Nelson. Four bronze lions look at the square from the monument. There are two beautiful fountains in the square. They are in front of the National Gallery which is one of the best picture galleries in the world. Every day a lot of tourists visit this fine building with its tall columns.

The political centre of London is Westminster. It is that part of London where there are a lot of offices. If you go down Whitehall from Trafalgar Square on the right you will see a small street where the British Prime Minister lives. He lives at number 10 Downing Street. Whitehall is a wide street leading to Parliament Square. This square is very large. On the left you can see a long grey building with towers which is the Houses of Parliament.

The large clock in one of the towers is Big Ben. Big Ben is the name of the clock and the bell in the clock tower of the Houses of Parliament. You can hear the sound of Big Ben every hour in London. The clock and the bell got their names after Sir Benjamin Hall. He was a tall man, whose nickname was Big Ben. So people know the clock as Big Ben.

The Thames is behind the Houses of Parliament and the bridge across it is Westminster Bridge.

On the other side of Parliament Square is Westminster Abbey. It is one of the most famous and beautiful churches in London. It is very old too. It is more than nine hundred years old. There are so many monuments and statues there. Many English kings and queens are buried there. Westminster Abbey is famous for its Poets' Corner too. Many great writers are buried there: for example Charles Dickens and Rudyard Kipling. The Abbey with its two tall towers is really wonderful.

The Queen of England lives in Buckingham Palace. It is a wonderful building with a monument in front of it which is the Queen Victoria Memorial. It takes people ten to twenty minutes to get from Buckingham Palace to Trafalgar Square, in the centre of London.

There are so many other places to see and visit in London, but you can't do all during one short trip.

Додаток Д

Країнознавчий текст на четвертий пробний урок

FAMOUS BRITISH MUSEUMS AND ART GALLERIES

Britain is visited by millions of tourists every year. They come there to see the its sights and to visit different museums.

Britain's Finest Museums & Art Galleries features over 400 major museums and art galleries of national and local importance with appeal to all ages all displaying outstanding collections. In Britain, works of art are displayed in art galleries and, especially outside London, in museums.

Britain is world famous for its outstanding libraries and museums, most of which are located in London. The British Museum, one of the most famous museums in the world, is renowned for its extensive and diverse collections, from Egyptian mummies to important historical documents. The Museum of Mankind, part of the British Museum, has fascinating displays of anthropological artefacts. The National Gallery houses a vast collection of British and European paintings dating from the 13th century to modern times. Next door to the National Gallery is the National Portrait Gallery with about 10,000 portraits of famous figures from British history, some dating from the 14th century. The Tate Gallery houses a vast collection of British art, as well as European works from the past two centuries. The Victoria and Albert Museum features one of the world's largest collections of fine and applied arts, from jewellery, clocks and pottery to fabrics, furniture and musical instruments. The National Museum of Science and Industry contains five floors of exhibits on medicine, photography, engineering, transportation and communications. Plant, animal and mineral specimens from all over the world are part of the collection at the Natural History Museum, London. The Imperial War Museum features exhibits on the wars of the 20th century, and The Museum of London illustrates the history of the capital from its earliest times. Well-known galleries outside London include the National Gallery of Scotland in Edinburgh with and the Birmingham Museum and Art Gallery. The National Gallery of Scotland houses the Scottish national collection of fine art, including Scottish and international art from the beginning of the Renaissance up to the start of the 20th century. The Birmingham Museum and Art Gallery is a vibrant museum in the heart of the city with over 40 galleries displaying world-class collections of art, social history, archaeology and ethnography.

Додаток Е

TRADITIONS, CUSTOMS AND HOLIDAYS OF THE UNITED KINGDOM

There are lots of events you can get involved with in the UK, from street parties to traditional festivals!

On 'bank holidays', most shops, businesses and institutions are closed. Some of the events below are bank holidays, but not all – and there are different dates in England, Wales, Scotland and Northern Ireland.

(Woman's Day) It's a time to celebrate women's achievements, demand equality and fight for basic rights and freedoms.

(Christmas) It is a time to be with the people you love. Often, this involves travelling to your hometown to be with parents, siblings, cousins, old friends, etc. In the UK, this is usually a time for chats, cups of tea and watching special films together. Also, it's a time for having fun and spending time with the people you love. Plastic, sparkling, shiny and neon decorations.

(Children's Day) NCDUK is held every year at the beginning of summer with the eponymous organization deciding the date every year. The day is observed to stress the importance of having a healthy childhood and how we need to protect the freedoms and rights of children along with other young people.

(Earth's Day) It's an opportunity for people to come together to raise awareness about how crucial now to protect our precious planet. It takes place every year on 22 April. People take part in protests, marches and big clean-ups to highlight the importance of being green and taking care of the planet.

(New Year) Traditionally it is not as widely celebrated as Christmas. On the stroke of midnight, people open the back door (to let the old year out) and ask the first dark haired man to be seen to come through the front door carrying salt, coal and bread. This means that the following year everyone in the house will have enough to eat (bread), enough money (salt) and be warm enough (coal).

(Father's Day) It's not a public holiday, like Mother's or Woman's Day and is held on the third Sunday of June. Common gifts are ties, socks, underwear, sweaters, slippers and other items of clothing. Other people give tools for household maintenance or garden work, luxury food items or drinks.

(The Harvest Festival) It is about giving thanks for a successful crop yield over the year as winter starts to approach. Naturally, a celebration of the harvesting of food often involves special feasts or dishes. The date has not been made an official public holiday and takes place on different dates in September or October.

(Mother's Day) This celebration in the UK is always on the fourth Sunday in Lent. Lent is the 40 day Christian fasting period that leads up to Easter. On this day children give flowers and bouquets to their mother to express their love for them.

(St. Valentine's day) The holiday is celebrated in Britain since the XVII century. Flowers are presented on this day since the XVII century. The most valuable gift is actually pastries and sweets made with your own hands. There is a tradition of baking a cake in the shape of a heart, which is given to the loved one.

(Day of The Dead) Traditionally celebrated on November 1 and 2 right after the Halloween. These would honour the dead, with family members providing food, water and tools to aid the deceased in their journey to the final resting place.

Текст та завдання для зрізу знань

UK General Knowledge Test

Name: _____

Date: _____

Part 1: Multiple Choice (0,5 point each)

Choose the best option (a, b, c or d) for questions 1-8.

1. What are the four countries that make up the United Kingdom?
 - a) England, Wales, Scotland, Ireland
 - b) England, Scotland, Wales, Northern Ireland
 - c) England, Ireland, Scotland, France
 - d) England, Wales, Scotland, Republic of Ireland
2. What is the capital city of the United Kingdom?
 - a) Edinburgh
 - b) Cardiff
 - c) London
 - d) Belfast
3. Which flower is the national emblem of England?
 - a) Thistle
 - b) Daffodil
 - c) Red Rose
 - d) Shamrock
4. Who is the patron saint of Scotland?
 - a) St. David
 - b) St. Patrick
 - c) St. Andrew
 - d) St. George
5. What does the Union Jack represent?
 - a) the historical alliance of the UK with France
 - b) the unity of England, Wales, and Scotland
 - c) the independence of Northern Ireland
 - d) the flags of European Union countries
6. In what year did the United Kingdom formally unite with Ireland?
 - a) 1603
 - b) 1707
 - c) 1801
 - d) 1922
7. Who is considered the first king to rule what is now the United Kingdom?
 - a) William the Conqueror
 - b) Athelstan
 - c) Henry VIII

- d) Charles I
8. What does the flag of Wales feature?
- a) a red dragon
 - b) a white cross
 - c) a blue field
 - d) a golden lion

Part 2: True or False (0,5 point each)

Mark the following statements as true (T) or false (F)?

- 1. _____ The Tower of London was originally built as a museum.
- 2. _____ St. Paul's Cathedral was designed by Sir Christopher Wren in the 16th century.
- 3. _____ Trafalgar Square features a tall column dedicated to Admiral Nelson.
- 4. _____ The Houses of Parliament are located on the River Thames.
- 5. _____ Big Ben is the name of the bell in the clock tower, not the clock itself.
- 6. _____ Westminster Abbey is more than 900 years old and contains the graves of many British monarchs.
- 7. _____ The British Museum is renowned for its collection of Egyptian mummies.
- 8. _____ The Tate Gallery exclusively features British art from the 19th century onward.

Part 3. Complete the sentence with the name of the holiday or date (0,5 point each)

- 1. _____ is a time for families to gather and exchange gifts, typically celebrated on December 25th.
- 2. _____ Day focuses on the rights and freedoms of children and is observed in early summer.
- 3. Every year on _____ (date), people participate in activities to raise awareness for environmental protection.
- 4. _____ is celebrated on the third Sunday of June to honor fathers and father figures.
- 5. The _____ Festival is held in the autumn to give thanks for the harvest.
- 6. _____ is celebrated on the fourth Sunday in Lent, where children give flowers to their mothers.
- 7. On _____ (date), people exchange gifts and bake heart-shaped pastries for loved ones.
- 8. _____ traditions include opening the back door at midnight to let the old year out.